

Gerh. Schønings
Beretning
om det
Meldalske
eller
Løfkens Kobber-Verkes
Dyfindelse
og
Fremgang i de Første Tider,
fra dets Første Dyfindelse til Begyndelsen
af Aaret 1659.

§. I.

At en udførlig Beskrivelse og Historie
over de Norske Bergverker vilde være
ligesaa nyttig som fornøielig, er vel ei at
tvivle paa. Men imidlertid er det dog ei
mindre unegteligt, at i hvor mange Luger der
endnu ere at stoppe, og i hvor lidet der end
til Gavn er hidindtil forrettet i de fleste, om
ei i alle, af vor Histories Dele, saa er dog
Mangelen i ingen større, end just i den, som
angaaer vore Bergverker, saa at vi heri
skulde

skulde have saa got som intet at opvise (a), hvis ikke vor store Antiquarius, den vidt berømte Geheime Archivarius, Hr. Justits-Raad J. Langebeck, havde raadet Bod paa denne Mangel, ved at udgive sin Indledning til de Norske Bergverkers Historie (b), ved hvis store Kyndighed i Fædernelandets Historie, berømmelige Glid i at fuldføre sit herudi begyndte Arbeide, vi og kan vente denne Mangel for den største Deel hævet. For Resten kan samme Klagemaal i denne Materie have Sted, som man gemeenligen, og det med Rette, fører, i Henseende til den Mangel, som yttret sig i alle vor Historiers Dele, naar

E 5

noget

- (a) Hvad Een og Anden ved en Hendelse herom har indført i sine Skrifter, det angaaer kun visse almindelige Ting, eller Kongsbergs Solvverk i sær; Ligesom og det Skrift der fører Titel af: *Kurze Beschreibung der Silber- und anderer Bergwerke in Norwegen*, og hvad Steintul har om de Norske Bergverker føiet til sin Oversættelse af P. Clausøns Norges Beskrivelse, er af ringe Betydning. Frid. Gerh. Vosses *Einleitung zu einer Norwegischen Bergwerks-Historie*, som endnu er in Msto, angaaer og næsten Kongsberg allene. See Kongeriget Norges Beskrivelse. Tom. I. p. 134.
- (b) Trykt i Kiøbenhavn 1758. in 4to. Første Stykke. Hvis Fortsættelse alle Eftere af Fædernelandets Historie ønske med det snarest at see udgiver.

noget deri skal udarbejdes, paa Originale Breve, Haand-skrevne Optegnelser, Dags-Register, og andre saadanne Hielpes-Midler, hvoraf mange paa de fleste andre Steder har saa overflødig en Forraad, men som hos os enten ved Skiodesløshed og Ondskab, samt uhykkelige Hændelser ere bortkomne, eller ei i Vennen forfattede, saa at man i de fleste Ting, og paa de fleste Steder, i sær udi de Sager, som Norge angaaer, neppe veed, i det mindste udførligen og i sin rette Sammenhæng, hvad skeet er for Hundrede Aar siden (c).

§. 2. I Særdeleshed kan dette gielde om det Meldalske eller Løkkens Røbers Verk, hvorom jeg i nærværende Tractat har foretaget mig at handle, et af de største her i Riget og tillige merkværdigste, saa vel i Henseende til dets mange og foranderlige Hændelser, som de ved samme forefaldende Stridigheder, Tretter og Rettergange, deels imellem Participanterne selv indbyrdes, deels og

(c) Langt anderledes er det beskaffet med den gamle Historie hos os, i hvilken man, for Syv à Otte Hundrede Aar siden, ofte finder usigtlig optegnet hvad som er giort og talt, end og til deels mellem Privat-Personer, med alle sine Omstændigheder. Saa at den nyere Historie maae altsaa hos os staa langt bag efter den Gamle.

og imellem dem og Betienterne (d), samt andre uden for Verket, hvilke har vedvaret fra dets første Begyndelse indtil nærværende Tid, da de til sidst synes at være komne til en ønskelig Ende. Af denne sidstbemeldte, saa vel som endeeet andre dertil stødende Aarsager, maae det derfor være skeet, at de Originale Papirer, Breve, Privilegier og andre saadanne Documenter, som angaae dette Verk, ere for den største Deel ei mere at finde, men saaledes bortslæbte og forkomne (e), at endskiønt det er kun lidt over Hundrede Aar siden Verket blev af nye opfundet, veed man dog ei de rette og omstændelige Beskaffenheder med dets Opdagelse, ei engang Aaret til visse, i hvilket samme er skeet, saa at man gemeenligen regner Verkets Begyn:

(d) Saadanne Tretter mellem Participanter og Betienter ere for Fremtiden lykkeligen blevne hævede ved den Aar 1760. udgivne Kongl. Bevilning for Participanterne i de Nordenfeldske Kobber-Verker, at de maae, efter eget Godbefindende, antage og igien affkedige deres Betienter.

(e) Iblant andre skal Berghauptmand Slanbusch have ført en Hoben af de Nordenfeldske Bergverkers Documenter fra det her værende Bergamts Archiv til Kongsberg, og samme derfra siden ei have været at faae tilbage.

gyndelse fra Aar 1657., da det dog, som siden skal vises, har været ei allene opfundet, men og sat i Drift, i det mindste et Par Aar for bemeldte Tid, til hvilken man har henført dets Oprindelse af den Anledning, at det da først fik sine Privilegier, som hidindtil vare tilbageholdte formedelst adskillige mellemkommende Forhindringer, fornemmelig fra den da værende Eier af Qvifne- eller Jndførsels Kobber-Verk, Henric Müller, under Paaskud, at det nys optagne Meldalske Verk vilde i Henseende til Circumferencen især, være bemeldte til Jndpas og Skade.

§. 3. Man har ogsaa tildeels taget Feil i Henseende til de tvende Navne. Meldals-Verk og Løfkens-Verk, da man deraf har gjort tvende adskillte Kobber-Verker (f), i Steden for at det i sig selv kun er eet, men kaldes deels Meldals Kobber-Verk, af Aarsag, at dets Grube eller Erts- Gange ere beliggende i Meldals Præstegield, lidt over en Norff Fierding-Miil Sonden for Grændserne mellem sidst bemeldte og Orkedalens Præstegield, Fem og Tre Fierding Norff Miil omtrent

(f) Saaledes forekommer det i den Danske forbedrede Oversættelse af Hübners mindre Geographie.

trent i Sør eller i S. S. B. fra Trondhjem (g), deels Løffkens Verk (h), ikke som endeel ville mene, der i at udfinde Ordenes Oprindelse, blive hængende i den blotte Lyd allene, for dets lykkelige Fremgang i Begyndelsen, eller af Lyffkens Ubestandighed, skönt det ellers har været samme (i) nok underkastet

(g) Herefter maae derfor rettes og næiere indskrenkes hvad som staaer paa nys anførte Sted og i J. Rami Beskrivelse Pag. 190., at Verket er beliggende i Orkedalen, da dette allene vedkommer Verkets Smelte-Hytte og den lille Bergstad Svartmo, som ligge i bemeldte Præstegield, lidt over en halv Norst Mæl fra Gruven; samt hvad Holberg setter i hans Danmarks og Norges Beskrivelse, at Verket ligger kun Fire og en halv Mæl fra Trondhjem.

(h) Dersom der, hvilket man har Marsag at tvivle paa, er en Smule sandt i hvad Martiniere fortæller om de ved Trondhjem beliggende Sølvs og Kobber-Erts-Gange, som han selv skal have befaret; Saa maae dermed være sigtet til Judsæt eller Nvikne-Verk, eftersom hans Reise gik for sig Aar 1653. da Meldals-Verk var endnu ikke til, ei at tale om andre Omstændigheder.

(i) Den har været saa stor, at i Steden for at Hoved-Gangen en Tid var Fiorten Lachter, eller To og Fyrrethve Siellandske Alne mægtig i det ædle, har den til en anden været neppe Fem Fingre bred, og i Steden for at i de Sølvs

stet og kunde fortiene Navn deraf, men af Gaarden Løkken eller Løkken (k), paa hvis Grund, imellem den og en anden Jagerlien kaldet (l), de første Anvæisninger bleve fundne og de første Schurfsninger skede. Imidlertid maae dog Navnets Lighed have givet Anledning dertil, at da Berkets nu værende Gruve, som bestaaer af tvende Gange, staaende nesten Parallele under hinanden, blev opfundet og belagt, har man givet Hovedgangen Navn af Gottes Glück, og den mindre Navn af Fortuna, efter en til bemeldte Navn Løkken sigtende Allusion, som har været en frugtbar Moder for mange Navne. Og finder man, at først bemeldte Navn Gottes Glück har allerede været i Brug 1657., kort efter Berkets Opfindelse.

§. 4.

Tolv Aar, fra 1691. til 1703., Participantskabet i frie Gevinst havde mere end To Hundrede Tusinde Rdlr. af dette Verk, har det til endeel andre Tider haft anseeligt Tab, og Verket været nær ved at nedlægges.

- (k) Den hører nu Participantskabet til. Navnet bemærker ellers i Almindelighed en til Høe eller Korn: Avling oprøddet og indhegnet Plads.
- (l) Denne eier nu ogsaa Participantskabet, og ligger kun et maadeligt Stykke Veis fra Gruven mod Vesten.

§. 4. Hvorledes denne Grube eller den første Anvisning dertil er opdaget, og ved hvilken Anledning, er temmelig uvist. Gemeenligen berettes, at det er skeet ved en Hændelse, hvilket er saa meget mere troligt, som de fleste saadanne Ting, ja de fleste Kunster og Videnskaber paa den Maade ere opdagede. De Esterretninger, som herom haves, især blant dem, som nedstamme fra dette Berkes første Opfinder eller hans Familie, gaae ud derpaa: At paa Gaarden Bold i Meldalen (m) boede ved de Tider en Mand, ved Navn Oluf Jonson, blant hvis trende Sønner, Jon, Lars og Arent, den mellemste, som af Haandverk var Skredder, havde engang at bestille med Klæder at sye paa Gaarden Lien (n), men da han vilde begive sig fra samme til en anden Gaard Snoraasen kaldet (o), blev underveis betyngt af en Søv, saa han derover lagde sig at sove paa Marken, men blev, da han vognede, vaer tet hos sig, at Stenen eller Bierget

(m) Den ligger Sonden for Gruven, omtrent Tre-
fjerding Norst Miil derfra.

(n) Den er beliggende en halv Fierding Miil
omtrent fra Gruven mod Nord, Ost.

(o) Den ligger mod Sonden eller Syd, Vest om-
trent en Fierding Miil fra Gruven. Skreddere
paa Landet pleie her at vandre fra en Gaard til
anden, for at drive deres Haandverk.

get gav et usædvanligt Skin fra sig, hvilket opvakte hos ham den Opmærksomhed, at han betragtede Stedet nøiere, og hvorledes samme var at finde igien, men gik derpaa sin Vej, uden at gjøre videre derved, eller at aabenbare for nogen hvad han havde seet, uden for sine Brødre (p). Dette skal være skeet ved Michaelis Tider om Høsten Aar 1654. (q). Men nogen Tid derefter hændte det sig, at bemeldte Lars Olufsen selv, eller som andre berette, hans Broder Aren Olufsen, var tillige med andre bleven indbudt til en Dona (r) paa Gaarden Snean i Meldalen, hvor han af tre foreff Karle overfalden, for at redde sig, trak sin Kniv, og nedlagde dermed den ene af dem, saa han derover, for at undgaae Straffen, blev nødt til at stikke sig af Veien, og endelig at rømme
over

- (p) Saadanne Oydagelser gjorde man sig den Tid, hvilket tildeels endnu skeer, stor Umage for at skinle, deels af en Slags Overtro, deels af andre Marsager.
- (q) I endeel Beretninger staaer, at dette skee 1652., hvilket jeg af Marsager, som siden skal anføres, troer at være det rigtigste.
- (r) Saaledes kalder man det her paa Landet, naar Raboerne samle sig paa en vis Gaard, for paa engang og i en Hast at afsjøre et Land- Arbeide, hvorfor de, efter fuldført Arbeide, af Gaardens Opsidder paa det beste pleie at tracteres.

over til Sverrig. Men efter en soie Tids Forlob (s) begav han sig hemmelig om Sommeren (t) hid over igien, og lod til Bolde: Sætter (u), hvorhen han havde forføiet sig, hente sin Fader til sig, talede der en Tid: lang med ham, og drog derpaa, i Folge med en liden Dreng hen til bemeldte Sted, hvor enten han eller hans Broder havde fundet foromtalte Malm: Anviisning, og slog der, efterat han havde gravet Jorden fra, nogle Stene af Bierget, hvormed han begav sig over til Sverrig igien, ledsaget af forbemeldte Dreng indtil Frild: Siden (v). Da han

(s) Man beretter, at han opholdt sig nogle Aar i Sverrig, førend han kom hid over igien. Er det saa, maae bemeldte Drab og Flugt være skeet Aar 1652., men ei 1654; Thi Aar 1655. var Verket allerede anlagt.

(t) Saa staaer i den Beretning, som man har herom, og maae være Sommeren Aar 1654.

(u) Maae have været en Sæter, som har tilhørt bemeldte Gaard Vold.

(v) Den ligger En og en halv Fierding Mil omtrent fra Gruven mod Syd: Ost. Den første Schurffing efter Erts paa det Sted, hvor Gruven nu er, maae altsaae være skeet 1654., hvilket Aar man siden har forbyttet med det, hvort bemeldte Drab var skeet; Thi dette sidste, Flugten over til Sverrig, Tilbagekomsten hid over, den

han nu, efter den dermed i Sverrig giorte Prøve, befandt at de medbragte Stene indeholdte en rig og ædel Kobber = Erts, lod han saadant her bekiendtgjøre, og paa det han maatte faae frie Leide at komme herind tilbage igien, overdrog hans Broder bemeldte Lars Oluffson, ham sin Findings = Ret, med Tilbud, at han vilde aabenbare en rig og meget ædel Erts = Gang, hvis han for det begangne Nord maatte faae Pardon og Tilladelse at komme til sit Fæderneland igien.

§. 5. Dette blev ham, under bemeldte Løfte tilstaaet, dog med det Vilkor tillige, at han ei maatte blive boende i Meldals = Præstegield. Hvorover han satte sig ned i Guldalen, paa en Gaard, Dybdal kaldet, hvor han boede indtil sit Endeligt, og eftersom han saavel derover, som af andre Narfager, ei var selv i Stand til at belegge og drive den nys opfundne Erts = Gang; saa maatte han under visse Betingelser, overdrage sin Findings og Nuthungs Rettighed til en anden; Hvo denne har været, og hvorledes dermed er tilgaaet, kan man nogenledes erfare af Arven eller Arne Oluffsens, samt hans Hus = bondes

den i Sverrig siden med Ertsen giorte Prøve, Tilladelsen at komme hid ind i Riget igien o. s. v. kan umueligt henregnes til eet og samme Nar.

bondes Peder Erichsen Niurens Afstaaelses-
 Brev, hvoraf en Copie er kommen mig til
 Haande (x), paa deres første Finders Ret,
 til bemeldte Erts-Gang, dateret Trondhient
 den 22. Junii Mar 1655., hvorved de tilkiens-
 degive: „ At estersom de havde opfundet
 „ et Kobber-Berk i Meldals Præstegield,
 „ hvor de vare Barn-fødte (y), mellem
 „ Löchen og Fagerlien beliggende, hvortil
 „ de udspiteerlig havde første Finders Ret
 „ og Muthing, men formedelst Mangel af
 „ Middel samme Ertsgang ei kunde belegge
 „ og udi Brug føre; Saa havde de med
 „ dette deres obne Brev affstaaet och afhens-
 „ diget forbemeldte deres første Finders Ret
 „ och dets Rettighed til den Erlig, Welwise
 „ och fornehme Mand Niclas Poulsen,
 „ 2 „ Laug-

(x) Samme er indført i en gammel Copie-Bog,
 holdt enten af Berkets første Forstander Lav-
 mand Niclas Poulsen, eller af dets anden
 Forstander, Selio Marselius, hvilket sidste
 jeg helst vil troe. Bemeldte Copie-Bog er
 næst, afvigte Mar 1763. bleven igien indsat til
 Siemme blandt Berkets Papirer, og har tient
 mig til stor Oplysning i nærværende Tractat
 at forfatte.

(y) Dette beviser noksom, at forbemærnte Peder
 Erichsen Niuren har været en Norsk Mand,
 og Rigtigheden af hvad om ham strax herefter
 anføres. Endeel give ham urettelig det Til-
 navn Wyhre, og kalde ham Bonde i Meldalen.

" Laugmand i Trundhiem (z) och hans
 " Arffwinger, samt dem, som han til Med-
 " Participanter vilde antage. Hvorimod
 " bemeldte Laugmand havde dem derfor til
 " noie contenteret i alle Maader ic.:
 " Hvoraf da ogsaa tillige sees, at bemeldte Ar-
 " ren eller Arne Oluffson har virkelig været
 " den, som foromtalte Mord har begaaet, for
 " hvilket at forsone hans Broder har afftaaet
 " til ham sin første Findings Ret; At denne
 " Findings Ret maae Arne igien have gjort sin
 " Husbonde, Peder Erichsen, deelagtig udi,
 " hos hvilken han ventelig maae have staaet i
 " Tieneste, enten medens han opholdt sig i
 " Sverrig, hvilket man skulde slutte deraf, at
 " man

(z) Endeel berette, at da Løffens Brev blev op-
 fundet, var Iver Press Lavmand i Trund-
 hiem, andre kalde ham Iver Prep. Ingen
 af Delene er rigtig; Thi mig er ei bekiendt,
 at her har været nogen Lavmand af det Navn;
 Men Wildfarelsen reiser sig uden Tvivl deraf,
 at bemeldte Nielas Poulsens Sviger, Fader,
 som havde afftaaet Lavmands-Tienesten til ham
 den 9. Aug. eller 26. Oct. 1653., ved Navn
 Dr. Peder Alssen, der var først Medicinæ
 Doctor i Bergen, men blev siden Lavmand her
 i Trundhiem, levede endda ved de Tider, og
 havde en Søn, ved Navn Ivarus Petri, Præst
 paa Frøen og Provst i Gudbrandsdalen, en i
 sin Tid meget bekiendt Mand, hvis Navn man
 af en Slags Wildfarelse maae have forbyttet
 med hans Faders.

man finder denne Peder Erichsen at have, i et af ham opsat Udkast, angaaende en Schichtmesters Forretning (a), indført adskillige Svenske Ord, da han ellers skriver reent Dansk, saa det derover er venteligt, at han en Tid lang har opholdt sig i Sverrig, og der lært noget af Bergverks-Videnskaben, hvorfor Arne Olsson har holdt sig til ham, som sin Landsmand, betient sig af ham til at skrive for sig hid over, og for at faae ham til at tage sig Sagen an for Alvor, overdraget ham sin halve Findings Ret til den Ertsgang, som han ved hins Hielp tænkte at optage, som en i saadanne Ting kyndig Mand; Eller og maae dette være skeet, efter Arne Olssons Tilbagekomst, at han har givet sig i bemeldte Mands Tjeneste, samt gjort ham deelagtig i sin Sag og Interesse.

§. 6. Denne haver uden Tvil siden drevet ved Lavmanden Niclas Povlsens Hielp, og han egentlig været den, som paa høire Steder har udvirket frie Leide og Sikkerhed for Arne Olufsson, hvorfor de har været desto Billigere, for en vis Betaling,

U 3

(a) Det staaer i forbemeldte Copie-Bog, og er maaskee forfattet efter en Svensk Forskrift, som da kan være Marsagen, hvorfor saa mange Svenske Ord deri ere indløbne.

og under visse Betingelser, til at afstaae ham paa anførte Maade deres Findings og Muthings Ret. Saa snart han samme havde erholdet, har han næste Dag, efterat bemeldte havde udstedt deres Afstaaelses Brev, nemlig den 23. Junii 1655., af den da værende Bergmester nordensfelds, navnlig Hinrich Sigmund Hassius, kfristlig forlangt (b):

„ At eftersom Peter Erichsen Niure og
 „ hans Tiener, Arne Olufson, havde
 „ velvilligen afstaaet til ham deres forste
 „ Finders Rettighed til en Kobber- Erts-
 „ Gang, beliggende i Meldal mellem Locken
 „ og Sagerlien (hvilket hosfølgende Copie af
 „ deres Originale Afstaaelses- Brev videre
 „ udviiste); Saa vilde bemeldte, som K.
 „ Mts. velforordnet Bergmester, i den
 „ Nordenfeldske Kreds (c), give ham
 „ Muthing paa samme Erts- Gang, samt
 „ forlene ham derpaa fornødent Vand, Træ,
 „ Hytter og Smedesteder i Kongl. Mts. frie
 „ (Alminding) for sig og Med- Participan-
 „ ter, efter Bergverks Brug, frem for alle
 „ andre ic. „ Hvilken Begiering Berg-
 mesteren strax har efterkommet, og endnu
 samme

(b) Hans Brev staaer indført i den forommeldte Copie- Bog.

(c) Brevet er skrevet paa Tydsk, i hvilket Sprog det her hedder: Bergmeister in Nordenfelder Kräuse.

samme Dag, nemlig den 23. Junii 1655.
 givet ham sit Muthings Brev, hvor i foran-
 førte igientages, samt forlænet ham, som
 ordentlig Lehn's Eier (d), „ alt hvad
 „ han forlanger af H. R. Mts. Alminding,
 „ saa vidt den Høie Dyrighed ham i saa Fald
 „ havde tilladt, indtil det Kongl. Ober-
 „ Bergamts Ratification og Confirmation
 „ paa samme Kunde erholdes, hvilken han
 „ ogsaa, saa snart han havde selv besigtiget
 „ Verket, vilde ved at indsende sin Beret-
 „ ning derom, strax ordentligen søge. „

§. 7. Denne bekom ogsaa Lavmanden
 Niclas Paulsen, men ei førend efter et heelt
 Nars Forløb omtrent, udstedt paa Kongs-
 berg den 7de Martii Aar 1655. af Brostrup
 Gedde og Hans Jacob Schiort Obr. og
 U 4 Assessor

(d) Bergmesterens Muthings Brev er ogsaa paa
 Tydsk, hvori her bruges det Ord: Lähentra-
 genden. Fra samme Muthings Brevs Ud-
 stædelse kan man regne det Løkkenske Kobber-
 Verks Begyndelse. Dog er det rimeligt, at
 man end og for den Tid har belagt Verket med
 Arbeidere, og drevet det i det mindste til en
 Probe eller et Forsøg; hvilket ogsaa kan sees
 deraf, at Bergmesteren i bemeldte sit Muthings-
 Brev taler om Verkets Besigtelse.

Assessor i Oberbergamtet (e). I desſes derom udstedte Brev forekommer intet videre at legge Merket til, end dette, at den nys opfundne Kobber- og Erts- Gang ſiges at ligge paa Løckens Gaard, og at Lavmanden Niclas Paulsen havde ſamme Dag paa hvilken denne Bekræftelse er udstedt, i Oberbergamtet indleveret ſit Muthings- Brev, og forlangt ſammes Stadſættelse. Hvoraf kan ſluttet, at Aarsagen til bemeldte lange Udeblivelse af Oberbergamtets Confirmation har ei ſaa meget beroet paa ſamme, ſom helſer paa andre Forhindringer, fornemmelig, ſom jeg mener, paa Bergmeſter Haſſii enten Død eller Forfløttelse herfra: Thi jeg finder at Aar 1656. har han ei længer været Bergmeſter, men en anden i hans Sted, navntig Jacob Matthias Tax, ved hvilken Omſkiſtelse da bemeldte Opſættelse kan være foraarſaged, formodentlig ved Bergmeſter Haſſii Sygdom, Død eller Bortreise, førend han det nye Verk havde befaret, hvis egen ſlette Opſtand i de forſte Tider vel ogſaa kan have gjort en Stands i dets Drift, ind-

til

- (e) Copiens Rigtighed af dette Stadſættelses-Brev efter Originalen er bevidnet af Niclas Paulsen, Selius Marſellus og Johan Krefting, og ſaaledes indført i bemeldte Copie-Bog, ſaa at Originalen af Brevet ſynes ei at være blevet i Verkets Giemme.

til Gruvens ædle Gænger begyndte at aabne sig; Thi der berettes, at da man i Begynnelsen havde anlagt Arbeidet, som formodes, strax oven eller Besten for det Sted, hvor Berg = Stuen eller Sechen = Huset nu staaer, paa den nu nedlagte og saa kaldte Ober = Gruves (f) Gang, fandt man for den største Deel ei andet end Kiis, hvilket vedvarede i nogen Tid, indtil en vis Herre, ved Navn Ottho Gudde (g), kom til Løffens

U 5 Gaard,

(f) Den regnes for at ligge Tiorten Lachter længere Nord for Dagen, end den saa kaldte Bad = stue = Grube, hvorom strax videre; Denne Gang har og gaaet Parallel med denne, og havt et ordentligt Strygende og Fallende fra Ost til Vest, men det Gangende ganske lidt dohnlæg til Nord. Gangens Mægtighed har været Tre og en halv Lachter, og er dreven allene med Feldrorter og Baand, indtil det hangende og liggende kneb den af i Dybet, hvoraf og en Band = Nare opsprang, medførende got og sundt Vand. Hvilket forboldte, at man, efterat denne Grube var neddreven To og Tredive Lachter dybt, igien maatte forlade den, som dog ei skede førend Aar 1690., da man havde fortsat Arbeidet paa Gangens Strygende mod Vest til over Hundrede Lachter.

(g) Hvo denne Ottho Gudde har været er mig ubekjendt. Vel mueligt, at man ei rigtia har erindret sig denne Mand's Navn, og at derved ingen anden bør forstaaes end forbenevnte Brostrup Giedde.

Gaard, og lod sig ved sin Tiener hende Band i et Sølvs-Bæger af den der forbi rindende Bæk, da han fornåm, ved at betragte Bandet, at der paa Bunden i Bægeret laae adskillige blanke Sand-Korn, hvilket gav ham Anledning til at ansee Stedet, hvor Bandet blev taget, for værdt at forsøges, og lykkedes saa vel, da Arbeidet der efter hans Tilskyndelse blev anlagt, at man, efterat have gravet noget dybt, traf paa en Erts-Gang, hvilken blev kaldet, gamle Badstue-Gruven (h), af en gammel Badstue, som stod tet op til bemeldte Sted, hvorimod den der Besten for siden anlagte Gruve (i), fik Navn af den Nye Badstue-Gruve, enten for at skille den fra foromtalte, eller fordi en ny Badstue hos den var bleven opsat.

§. 8. Denne Opdagelse synes at være skeet enten Aar 1655., eller i Begyndelsen af Aaret

(h) Denne Gruve, eller Erts-Gang er bleven anlagt i Hoved-Gangens Østre Stofs Gangens Strygende, hvis Liggende er i Sør, og medfører en sortagtig Bergart; Men denne Gruve blev og siden nedlagt.

(i) Den er egentlig den Vestre Stofs af bemeldte Hoved-Gang, og fra Dagen af nu neddrevet til henimod Hundrede Facters perpendiculaire Dybhed.

Maaret 1656., da der ogsaa, efter Lavmanden Niclas Paulsens Ansøgning, tvende Kongelige Anordninger til Verkets Beste ere udstedte, og den da værende Lehnsherre over Trondhiems Stift Frideric Urne (k), tilstillede, begge udgivne den 14. Februarii 1656., hvoraf den ene indeholder et Forbud:

„ At intet Saugtømmer udi Kongens og
 „ Kronens Skoffue, paa Høland saauet
 „ som i Ørkedahls Fogderi, indtil paa wi-
 „ dere Anordning maatte huggis eller ud-
 „ foris, under huad Prætext det och were
 „ kunne; „ samt en Befaling til Lehns-
 herren, det snarest skee funde, at indsende i Cancelliet en rigtig Fortegnelse paa alle dem, som nogen Saver der udi Lehnet havde, med en rigtig Copie hos af enhvers Adkomst til bemeldte Saver; Men ved den anden be-
 fiendtgjøres, at efter bemeldte Lavmands Ansøgning havde Kongen bevilget ham,

de

(k) Peder Wibe kom efter ham til Lehnet over Trondhiems Stift, hvilket Embede han tiltraadde Aar 1656., men maatte igien forlade 1658, da Stiftet i Folge af den Romsdalske Fred blev afftaaet til de Svenske. Ved hvilken Leilighed han viiste sig meget nidkier for sin Konges Beste, fornemmelig i de om Romsdals Amt forefaldende Tvistigheder med de Svenske, hvilke siden betiente sig deraf, som en Marsag blant andre, til at bryde igien den for kort siden sluttede Fred.

de ved det af hannem nylig opfundne Kobber-Verk omkring boende, Kronens og Kongens Bønder og Tienere, maatte indtil videre Anordning, for billig god Betaling, giøre ham, til samme Verks Fortsættelse, den Billighed og Tieneste, hvorom han med dem kunde forenes, saa at Fogder og andre der i Lehnnet maatte ham derudi intet Indpas giøre. Hvorledes sidst anførte Anordning er efterkommet, skal jeg ei sige; Men at Forbudet om Sævtømmeret er kun slet efterlevet, det kan noksom skønnes af Kongens igientaggen Erindring derom til den nye Lehnsherre Peder Vibe, dateret Kiøbenhavn den 19. April, 1656., hvori befales: „ At eftersom „ Kongelig Majestet var kommen udi Forsaring, at Sævtømmer endnu i ligesaa „ stor Mengde, som tilforn, førend Kongens Forbud och Missive derom til Friederich Wrne, till Bregentved sub dato „ Kiøb. den 14. Febr. 1656. wdgit, paa „ Heland og anden Steds i Trundhiems Lehn bliffuer huggit, det nye fundene „ Raaberwerch i Meldalen icke til ringe „ Skade och Affbrech; „ Saa skulde den nye Lehnsherre giøre den Anordning, at Kobber-Verket, imod den af Bergamtet givne Nuthing, i saa Maader ingen Indpas skede, saa at intet udi Kongens og Kronens Skove, indtil videre Anordning, maatte hugges,

hugges, eller til particulaire Saver forbruges. Ligeledes skulde der og drages Omsorg for, at Bergverket skede den tilbørlige Hielp og Undserning af Bønderne der i Lehnet, med Kull, Sett, och Rustwed, samt anden nødvendig Tilforsel for billig Betaling, da det i sig selv var ret og billigt, saadanne Verker med al mulig Assistance at hielpes paa Fode, til Kongens og Kronens Beste, samt Fødens Formerelse, hvorover hermed, uden Persons Anseelse, maatte havees noie Indseende, og de, som derimod befandtes at handle, tilbørligen afstraffes &c. Hvilken Kongelig Befaling siden findes for Almuens i Orkedalen at være oplæst paa Ekkli almindelig Ting den 23. Febr. 1657. ved Sorens skriver Hans Ancher i Fogden Jacob Rasmussens Overværelse (1).

§. 9.

- (1) Den Sag, angaaende de inden Verkets Circumference værende Savbrugere, har skaffet Participantskabet en Hoben Bryderier, og givet Anledning til en Hoben Tretter og Kettergange med vedkommende, uden at man deraf har havt nogen sønderlig Nytte, eller derved opnaaet sit Niemeed. Inden Verkets Circumference findes de beste Grane, Skove paa Hølandet, et til Melhus Præstegield hørende Kirke-Sogn, og de beste Furre-Skove i Meldalen, hvilke sidste dog ere paa de fleste Steder nu meget udhugne,

§. 9. Man har Aarsag at formode, at den nys her ankommen Lehnsherre Peder Wibe, har meget hjulpet til at udvirke denne igientagne og skierpede Kongelig Befaling, som den der selv enten allerede havde Deel i, Berket, som Participant, eller faaet Løfter om at blive det, under Vilkor og Løfte om at befordre Berkets Beste; Thi at han allerede for Octob. Maaned 1656. har virkelig været Participant i Berket, det kan tydelig sees af en imellem ham og de øvrige Participanter indbyrdes sluttet Forening, hvorom videre siden. Participantsskabet bestod ellers i Begyndelsen kun af faa Personer, for det første kun af Lavmanden Niclas Paulsen og hans Sviger-Fader Dr. Petrus Adolphus eller Doct. Peder Alffson, som var hans Formand i Embedet (m). Til disse

hugne, og hvorfra Berkets Grube forsynes med den fornødne, saa kaldede Sæt-Ved, hvilken den ei kan undvære, eftersom den paa mange Steder medfører en saa haard Kiis og Bergart, at samme ei vil lade sig minere. De øvrige Skove bruges til Rust-Ved, Bygnings-Sommer, adskillig Slags Materialier og de idelig ved et saa vidtloftigt Verk forefaldende Reparationer, men fornemmelig til Kull, hvoraf aarlig forbruges Tre, Fire til Fem Tusinde, men i forrige Tider Sex, Syv, Otte, til Ti Tusinde Læster og derover.

(m) See om ham foregaaende §. 5. Not. (z).

disse kom inden en føie Tids Forløb Selio
 Marselius, Borger og Indvaaner i Chris-
 tiania, siden Ober- Bergamts- Raad,
 som i det mindste først i Aaret 1656., om ei
 før, har faaet Deel i Verket, under Løfte
 at ville skaffe samme de fornødne Privilegier,
 og stille den da værende Eier af Qvisnes
 Kobber-Verk, Henric Müller tilfreds,
 ved at tilbyde ham en Part i Verket, hvilken
 Marselius dog tilvendte sin Søn Gabriel
 Marselius og sin Tiener eller Guldmægtig
 her paa Stedet Johan Kresting, som siden
 gav Anledning til Fortrydelse og Trette mel-
 lem ham og Lavmanden, allerhelst da denne
 derved tabte paa sine Parter, og de forvæn-
 tede Privilegier derover bleve tilbageholdte,
 som siden skal vises. Efter sin Ankomst hid
 til Lehnet fik ogsaa Lehnsherren Peder Wibe
 en Part i Verket ved den tilforn fastsatte Tid
 omtrent, og, som det synes, ei længe derefter,
 Ober- Secretair Eric Krag ogsaa een,
 hvilke Parter vare saaledes inddeelte, at Lav-
 manden Niclas Paulsen med sin Sviger-
 Fader eiede Fire Ottendeels Parter, eller
 den ene have Deel i Verket tilsammen, og
 de bemeldte øvrige Fem Interessenter den an-
 den, indtil Hans K. Majest. Kong Frederik
 den Tredie ogsaa fik Lyst til at tage Part i
 Verket, og lod samme af Participantsskabet
 forlange, da oftbemeldte Niclas Paulsen
 og

og hans Sviger-Fader, af deres Part affstode En Ottende Deel i Berket til Kongen.

§. 10. Dette synes, at være skeet om trent midt i Aaret 1656., enten ved de Tider, da Berket fik sine Privilegier, eller strax derefter. Men imidlertid og inden sidst-bemeldte bleve tilveiebragte, havde Niclas Paulsen, at vi skal komme til Fortællingens Sammenhæng igien, ei allene med bemeldte at bestille, men ogsaa med Betienter at antage, Hytte at lade bygge, kyndige Bergsfolk at hidind forskrive, og andre fornødne Anstalter at gjøre. Efter den imellem ham og foromtalte Peder Erichsen Niure, oprettede Contract, som man finder at denne siden har beraabt sig paa, skal iblant andre Betingelser deri, denne ogsaa have været, at han, nemlig bemeldte Peder Erichsen, mod at affstaae sin Ret til Berket, skulde faae Direction derover, samt en beqvem Gaard at beboe og drive til sin Nytte. Den sidst-bemeldte Betingelse har han faaet opfyldt, dog ei til Fornøielse; Thi vel bekom han Svarkmo-Gaard (n) til Beboelse; Men estersom
der

(n) Den kaldes saaledes af Svarka- eller Svarkka-Elv, hos hvilken Berkets Smelte-Hytte staaer, og som strax neden for samme løber ind i den store

Der paa dens Mark eller Gierde bleve Bladsfer udvunste til visse Verkets Arbeidere og andre, som der vilde søge deres Næring (o), saa besværgeede han sig derover, som over noget, der skede ham for nær, og forlangede en anden Gaard til sin Bequemmelighed. Dog denne Paastand vilde man ligesaa lidt tilstaae ham, som først bemeldte, angaaende Directionen ved Verkets, hvilken han vel for det første en kort Tid forestod, fra 2. Junii 1655. til 1. Januar. 1656., men blev ham siden igien fratagen, og det, som han selv siger, hastig og ubillig af Lavmanden, skönt ham tillige var lovet Directeurs Løn, aarlig Fem Hundrede Rixdaler, hvorimod han maatte lade sig nøie med en Schichtmesters Tjeneste.

§. II.

store Orka, Orkelus eller Orkedals. Elv. De tage derfor lidt Keil, som kalde dette Sted Svartmo, eller som det findes skrevet i Holbergs Danmarks og Norges Beskrivelse, Svartemoder.

- (o) Dette var altsaa den første Begyndelse til Bergsladen Svartmo, som er bygt paa nys bemeldte Gaards Grund, hvilken Gaard ved den Aaledning er nedlagt, ligesom og dens Jord er af de tvende forbemeldte Elve for den største Deel bortskallet.

§. 11. Hvorledes det hermed end er tilgaaet, saa synes dog dette ei at være skeet uden en Slags gyldig Aarsag, uden Tvivl fordi bemeldte Peder Erichsen, ei var dueslig og nok fikket til hvad han havde paataget sig, hvilket man og finder at Lavmanden har beskylt ham for, saa han derover vel havde Soie til at være fornøiet med Schichtmesters Tienesten, hvilken han synes at have forestaaet til Augusti Maaned 1657., da han ved Lehnsherrens Peder Wibes Hielp kom i den Militaire Tieneste, i Anledning af den da med Sverrige begyndte Krig. Denne Peder Erichsen Niure bliver altsaa ei alleneden første Directeur, men og den første Schichtmester ved Løkkens Berk. Den første Bergskriver derimod har heedt Hans Nielsen, for hvilken Lavmanden Niclas Paulsen har opsat en Instrux, dat. Løkkens Kobber-Berk den 27. Martii 1656., af Indhold, at han skulde holde Bog og Regenskab over Berkets Indtægt og Udgift af Penge, Proviant, Materialier, samt over den ved Gruven gevundene Erts og ved Hytten faldende Kobber; Begynde sit Regnskab fra Nye-Aar 1656. og slutte det med Aarsdagen; holde Journal over hvad som skede ved Hytten og Gruven; have Berkets Penge, Proviant og Materialier under sin Forvaring; Annahme Sæt: Veden, som til Gruven blev leveret, hvis

hvis Længde skulde være en halv Allen (p), og hver Favn betales med To slette Mark, indtil videre, ligeledes imodtager Rust-Veden til Hyttens Fornødenhed, som skulde være fem Allen lang, og betales med en Halv Rixdaler for Favn (q); Høve Indseende med de Kull, som bleve leveerte, især at hver Kuro holdt rundt en Læst, og betale dem efter Contract; Antegne hvad af Jern blev forbrugt, samt af Bygnings-Tommer, især til Dammen (r); Antegne naar nogen i Arbeide ved Verket blev antagen, eller derfra afgik; Anmelde, naar noget Slagsmaal eller anden Uorden ved Verket skede; Et til-

F 2

stede

(p) Det er siden blevet fastsat, især ved den saakaldte Brauehøstige Commission, holdet Aar 1685., hvorved adskillige Ting, Koraas Kobber-Verk i Særdeleshed og tillige de andre Rordenfjeldske Bergverker i Almindelighed angaaende, bleve satte paa en mere ordentlig Fod, at Sæt-Veden skal være En og en Fierdedeel Sielandiske Allen lang, hvilken Længde den dog nu omstunder fielden holder.

(q) Dens Længde er ved bemeldte Commission fastsat at være Tre Sielandiske Allen. En Favn deraf betales ved Løttens Kobber-Verk med En og en Halv Rixdaler.

(r) Man seer heraf, at der allerede den Tid var Hytte-Dam eller i det mindste giort Anlæg dertil, folgelig vel ogsaa tænkt eller arbeidet paa Hytten selv.

stede nogen at hugge Kull; Ved nærmere Hytten end en halv Miil paa alle Sider, for Rustvedens Skyld, ligesom ingen Sæter Ved maatte hugges inden Løkkens Gierde; lade paa første Jøre nedkiøre Bag, til Kull- og Malm-Pladserne at indplante, af de Børd, som til Verkets Bygning bleve skaarne (s); Og endelig indfinde sig imellemstunder ved Gruven, skjønt han ellers skulde bestandig boe ved Hytten, sær naar Sæt-Beiden blev fremkiørt, samt maanedlig, efter Aarets Tolv Maaneder betale Arbejderne, og holde Afregning med dem. For hvilken hans Forretning og Umage (som visselig var betydelig nok) han skulde have, til aarlig Kost og Løn, for det første Hundrede Rixdaler, som dog med Tiden, naar Verket tiltog, skulde forbedres. Hvilket altsammen man her noget vidtløstigt har anført, fornemmelig for at vise, at Løkkens Verk for og ved 1656. Aars Begyndelse har allerede været i fuld Drift, og forsynet med Gruve, Hytte-Bygning, Dæmning samt endeeel mest fornødne Berienter, skjønt bemeldte Drift

- (s) Den Tid var Sav allene ved Gruven, men siden er og bygget Sav ved Hytten, og da en nye Hytte ved Grutsætter siden blev anlagt, ligeledes en der opsat. Hvilke trende Saver til Verkets Fornødenhed endnu vedligeholdes og bruges.

Drift har vel endda ei været meget vildløftig eller kommen ret i Stand.

§. 12. I saadan Omstændighed omtrent var Løffens Kobber-Berk, da de da værende Participanter, Lehnsherren Peder Wibe, paa Ober-Secretair Er. Krags og egne vegne, Selio Marselius paa egne, og sin Søns Gabriel Marselii vegne, Lavmanden Niclas Povelsen, Dr. Petrus Adolphus og Johan Krefring, traadde sammen i Trondhjem, og gjorde sig imellem, for dem selv og deres Efterkommere en vis Forening, bestaaende fornemmelig i følgende Poster: 1.) At dersom Gud velsignede det af dem begyndte Berk, hvis Gruve laae paa Meldals Skov og Hytte-Berk ved Svartmo, og lod det vedblive, som det sig nu udvise, vilde de med Tid og Leilighed være betænkte paa, at lade opbygge ved Hytten ei allene en Kirke, men ogsaa en Skole, samt et Fattig-Huus (1). 2.) At de engang hvert Aar, saasom i Februarii Maaned, vilde enten personlig, eller ved deres Guld-mægtige, komme sammen ved Berket, hvilket skulde skee første Gang i Aaret 1658. for

K 3

(1) De tvende første Poster af dette Forsæt eller Løfte ere siden efter nogen Tids Forløb i Berk satte, men Fattig-Huus er, det jeg veed, der ikke nogenfinde bygget.

at raadslaae om og efter de fleste Stemmer at fastsætte hvad som kunde ansees for tjenligt til Berkers Tare og Fortsettelse, hvilket da skulde staae fast til næste Samling. 3.) At enhver af dem skulde rigtig til hver Kvartal betale deres Indskuder, og til den Tid alle Bergsfolk og Betiente rigtig betales, samt den vundne Kobber da til enhver Participant udbyttes, som af Bergskriveren skulde udveies og leveres ved Ørkedals Øren. 4.) At ingen af Participanterne maatte besverge Berket med nogen Leverants af Proviant eller andre Varer, uden det af Bergskriveren med Directorens Bidskab blev fordret. 5.) Ei heller maatte nogen af dem forpante, selge eller afhænde sin Part i Berket til en anden end til en af da værende Participanter, for den Priis, som de inda byrdes kunde forenes om, eller af Overs Bergamten Parten vurderes for; Men vilde ingen af Participanterne kjoobe, da maatte selges til hvem enhver lystede. 6.) At Directionen ved Berket havde Lavmanden Niclas Povelsen paataget sig at forestaae, indtil næste Samling i Februarii Maaned 1658., for hvilken hans Umage ham af hvert Skippund Kobber, som ved Hytten blev vundet, En Halv Rixdaler skulde gøtgjøres. 7.) At ingen Schichtmester eller Bergskriver, som med samtlig Participant

pantfabers Billie var antagen, og havde aflagt sin Eed, maatte uden samtliges Bisdende fra sin Tieneste affediges. 8.) At eftersom Præsten i Meldalen Hr. Anders (u) havde faaet Løfte om en ottende Deel i Berket, under visse Bilkor, som han ei havde opfyldt, men selv Contracten fragaaet; Saa love de samtlige at være Lavmanden behielpelige til at procedere mod ham, men hvis Retten, imod Formodning domte ham til Fordeel, skulde det ingen uden Lavmanden allene afgang. Og at endelig (9de) hvad Løfte bemeldte Lavmand havde gjort Ober-Bergamtets Officierer, til Berkets Beste, skulde gøtgjøres; Ligesom de og qvittere ham hans Indtegt og Udgift ved Berket, som fra dets Begyndelse til 1. Octobr. 1656. var beregnet til Fire Tusinde Rixdaler, og cassere hans derfor til Peder Wibe og Erich Krag udgivne Beviser. Hvilket altsammen er besluttet den 1. Octobr. Aar 1656.

§. 13. Paa samme Tid indgik ogsaa oftbemeldte Lavmand Niclas Povelsen, paa egne og sin Sviger-Faders vegne, en skriftlig Forening med Selio Marselius, under

K 4

Bil-

(u) Den da værende Sogne-Præst i Meldalen, som her menes, var Hr. Anders Oluffsen Meldal.

Bilkor, at denne skulde, indtil April Maaned 1658. giøre alle fornødne Udlegger og Qvartal: Indskuder for hans Fire Ottendele Parter i Berket, hvorimod ham i bemeldte Tid skulde leveres paa Orkedals Dren, uden at svare derved videre Omkostning eller Forsel: Lon, al den Kobber, som faldt paa bemeldte Fire Ottendeel Parter, beregnet efter 48. Rixdaler Skippundet, Kiøbenhavns Begt (v), da de, naar bemeldte Tid var til Ende, skulde giøre Afregning med hinanden, og imidlertid til Forsikring paa begge Sider pantsætte hinanden deres Eiendele, men især deres Parter i Berket. Videre var man og ved samme Tider alvorlig betænkt paa at see Berket forsynet med de fornødne Privilegier, hvortil jeg finder at tvende Udkaster ere opsatte, det ene paa Tydsk, uden hoesat Tid, Sted eller Forfatter, men som synes at være opsat af Ober: Bergamtet paa Kongsberg (x), og det andet paa Dansk, af 6. Octobr. 1656. uden

(v) Dersom man kunde bringe det til Veie, at Tolden blev mindre end Sex Rixdaler for Skippundet, saa skulde hvad som blev mindre givet i Told, blive Lavmanden gøtgiort.

(x) Eller maaskee rettere af Bergamteser Jacob Mathias Tax, hvis Raadsørsel og Betænkning i andre Sager Berket angaaende, man finder at Lavmanden Niclas Poulsen meget har bestient sig af.

uden Tvil forfattet af Lavmanden Nicolas Pouelsen, hvilke jeg her, for at undgaae al ufornoden Bidtøstighed, ei vil anføre hver for sig, ei heller videre deraf, end det hvori de vige fra de virkelig erhholdte Privilegier, under hvilke bemeldte skal settes som Noter, naar man kommer til at anføre dem. Imidlertid fare vi fort i vor Fortællelse, og anmerke, at ligesom Lavmanden Nicolas Pouelsen havde ladet sig af foromtalte Peder Erichsen Niure, give en Fortegnelse paa de Poster, hvorudi en Directeurs-Tjeneste bestod, dat. den 9. April. 1656., saa har han nu ogsaa tilstillet ham, efterat han var bleven antagen til Schichtmester ved Verket, en saa kaldet Memorial, angaaende hvad han i denne sin Betiening for det første havde fornemmelig at iagttage, dat. den 8. Octobr. 1656., paa Svarkno, hvori de fornemste Poster vare: At han til Tre Hytter (y),

F 5

nem-

- (y) Nu omsiunder har Løkkens Kobber-Verk kun een Smelte-Hytte, forsynet med Fire Smelte-Dorne og Tvende Gahrnager-Dorne, staaende hos bemeldte Svarka-Elv; Men i Verkets første Begyndelse maae paa nys nævnte Sted, som af dette her anførte kan sees, have staaet Hytter paa begge Sider af Elven. En Miil fra dette Sted og fra Gruven har Verket tilforn og havt en Smelte-Hytte af lige Størrelse med den endnu værende, staaende paa Grut-

nemlig tvende, hvori Fire Smelte - Ovne, og een paa den anden Side, hvori en Sahsmager Oven skulde settes, skulde forskaffe Steen, Leer, Hiul - Støcker med videre, men Belge-Piber skulde inden tre Uger faaes fra Ledsvolds Verck; være sig om Tre til Fire Smelttere at faae; Betinge i Tide hos Bønderne til Fire Tusinde Favne Sætt Ved og mere, samt To til Tre Hundrede Favne Røstved; lade inden Otte til Tiorten Dage hugge til Tusinde eller Femten Hundrede Læster Kull - Ved, og den til Kullbrænderne levere; betale Bønder og andre Arbeidere hver Løverdug, men Bergsfolket ved hver Maanedes Udgang; have Guldmagt til at commandere alt Folket baade paa Gruven og ved Hytten, Bergskriveren allene undtagen, og endelig til aarlig Løn, fra den 1. Octobr. 1656. nyde Tre Hundrede Rixdaler.

§. 14. Foruden disse Anstalter har oftbemeldte Lavmand ogsaa lader den foromtalte Nordenfielidske Bergmester Jacob Mathias Tax, give sin Betænkning over Berkers Drift og Indretning, samt Ertsen ved ham probere, hvoraf man vil anføre kun det mærkværdigste, nemlig: At man til Smeltningen

Grussæter, hvilken formedelt Berkers Aftagelse er igien bleven nedlagt og nu ganske forfalden.

ningen ei maatte bruge Friske Kull, hvilket var til Tab og Skade; At de nye Belge maatte gøres større end de vare, som man da brugte, og den nye anlagte Hytte-Bygning strax bringes under Tag; at de nye Døne maatte saaledes bygges, at i Steden for man nu for Dønen smeltede kun i hvert Schicht Sex Tønder Erts, skulde man smelte Orte til Ni Tønder, som paa andre Steder var brugeligt (hvoraf sees, at man havde Hytte og Smeltning i Gang, førend de i forrige Spho omtalte tre Hytter bleve byggede); og at Røstmurene, om hvilke berettes at der var Tag derover, maatte flottes fra det Sted, hvor Kald-Røsterne laae, til et mere besqvent, o. s. v. Hvilken hans Betænkning er opsat den 1. Octobr. 1656. (2); Men den 4. Novembr. næst efter finder man at han ved Berket har prøberet Ertserne, underviist Stigeren ved Gruven, hvorledes samme skulde scheides, og hvor meget af hver Sort efter Proportion som smeltværdig indtages, hvilket naar det blev iagttaget, holdte han for, at man efter Hundrede Tønder Malms skulde

(2) Endeel mene, at den første Smeltning ved Løf-
kens Kobber-Verk er ei skeet førend 1657.,
hvilken deres Mening man heraf kan see ei at
være rigtig, og at en Prove-Smeltning i det
mindste, om ei mere, maae allerede før Octob.
Maaned 1656. være skeet.

skulde faae Femten Skippund Sort Kobber. Af hans herom indgiven Beretning kan man og see, hvilke Malm = Arter der da fandtes ved Gruven, nemlig: (1.) En hvid Kiis; (2.) En ringe meget jernagtig Kiis; (3.) En hvid Kiis, med nogle indsprenget ædle Malm = Blommer; (4.) En guul Kobber = Erts, noget klistig. (5.) En skion Streng Kobber = Erts, hvoraf et Centner holdt Sytten Skaalpund Kobber. Ligeledes har han og samme Tid gjort et ongefærligt Overslag over Indtægt og Udgift ved Løkkens Verk for eet Aar, samt hvilket Overskud man deraf vilde faae, hvori hans Beregning gaaer ud paa Tolv Tusinde Tønder Malm (a), mod en Bekostning af Fire Tusinde Sex Hundrede og To og Tredive Rixdaler, ved Gruven, nemlig, Hundrede og Tyve Rixdaler til en Striger à Ti Rixdaler maanedlig, Tolv Berg = Geseller à Fem Rixdaler, Tolv Knegte à Fire Rixdaler, en Knegt til at Føre Ved frem til Gruven, og gjør allehaande Træ = Arbeide, à Sex Rixdaler, Tre Tusinde og Sex Hundrede Savne Sætt = Ved à en Ort og Otte Skilling, en Smed à Sex Rixdaler, for

(a) Det har været fielden og ei uden i bets største Velstand, at Verket har givet saa stort et Quantum Erts af sig, eller kommer det nær; Nu omstunder giver Gruven kun To, Tre, Fire til henimod Fem Tusinde, det sidste meget fielden, Tønder Malm af sig.

for Jern og Kull Hundrede og To Halvfierds-
 sindsthye Rixdaler, extra-ordinaire Ud-
 gifter To Hundrede Rixdaler, og for Malmen
 at fiøre til Hytten à Tolv Skilling, Femten
 Hundrede Rixdaler; Men ved Hytten, naar
 der blev smeltet med Sex Ovne, vilde til-
 gaae: Til en Hyttemester à Ti Rixdaler maa-
 nedlig, Hundrede og Tyve Rixdaler, Tolv
 Smelttere à Otte Rixdaler, Et Tusinde Et
 Hundrede og To Halvtredsthye Rixdaler,
 Tolv Knegte à Fem Rixdaler, Syv Hundrede
 og Tyve Rixdaler, for Ti Tusinde Læster Kull
 à To Ort og Tolv Skilling, Sex Tusinde To
 Hundrede og Halvtredsthye Rixdaler, FIVE
 Hundrede Favne Ruff-Red, à To Ort, To
 Hundrede Rixdaler, en Hytte-Smed, à FIVE
 Rixdaler, Otte og Fyrgethye Rixdaler, til
 Jern og Kull omtrent Hundrede og Halvtred-
 sthye Rixdaler, til en Plogts- Foged
 Otte og Fyrrethye Rixdaler, til en Schicht-
 mester Tre Hundrede Rixdaler, en Bergstri-
 ver To Hundrede Rixdaler, en Gahrmager
 à Ti Rixdaler, Hundrede og Tyve Rixdaler,
 en Gahrmager Knegt à Sex Rixdaler, To
 og Halvfierdssthye Rixdaler, for Otte
 Hundrede Læster Kull til Gahring Fem Hun-
 drede Rixdaler, og extra-ordinaire Udgifter
 omtrent Tusinde Rixdaler, hvilket altsammen
 han regner at ville med foransførte Gruves-
 Bekostning beløbe sig til Septen Tusinde To
 Hun-

Hundrede og To og Tredive Rixdaler (b);
 Hvorimod Indtægten vilde blive, naar Ud-
 bringendet, efter den af ham giorte Prøve,
 vilde af bemeldte Solo Tusinde Tønder Malm
 beløbe sig til Atten Hundrede Skippund
 Sort Kobber, eller, Afgangen i Gahrin-
 gen beregnet til Et Skippund omtrent af
 Ti, til Et Tusinde Sex Hundrede og Tyve
 Skippund Gahr Kobber, hvert Skip-
 pund beregnet for Halvtredstindstve Rix-
 daler, En og Firestindstve Tusinde Sex
 Hundrede Rixdaler, saa at man selgelig,
 naar foransørte Omkostning Septen Tusinde
 To Hundrede og To og Tredive Rixdaler
 var fradragen, skulde have et Overskud til
 Udbytte af Fire og Tredstindstve Tusinde
 Syv Hundrede og Otte og Tredstindstve
 Rixdaler, hvilket visselig var overmaade an-
 seeligt, dersom Udfaldet ellers har svaret til
 denne Udregning, hvilket hverken er at for-
 mode, ei heller den Tid har havt Sted, da
 man finder, at bemeldte Tax selv har sat den
 Anmærkning under Regningen, at ved nu
 værende Smeltning vare af Sex Hundrede
 Fire

- (b) Nu omstunder ere de til Verkets Drift for-
 nødne Omkostningerielden mindre end rumt
 Tyve Tusinde Rixdaler, have og ofte steget til
 over Tredive, til henimod Fyrretyve Tusinde
 Rixdaler.

Fire og Halvtredstindstyre Tønder Malm
kun Firretyre Skippund udbragte (c).

§. 15. Saa meget seer man dog her-
af, at vedkommende har allerede den Tid
været betænkte paa at drive det begyndte
Verk af al Magt, hvilket ogsaa et andet O-
verslag viser, giort af samme Tax, over Til-
gangen af Rust- Søtt- og Kull- Bed i Tre-
dive Aar, naar man kunde have Ti Smelte-
Ørne i Gang, som efter hans Udregning
vilde i Rust- og Kull- Bed beløbe sig, aarlig
til Et Tusinde To Hundrede En og Tyve
og en halv Favne, men i Tredive Aar til Tre
Hundrede og Sex og Tredstindstyre Tusinde
Tre Hundrede og Halvfemstindstyre Favne,
og i Søtt- Bed til Otte Halvfierdstindstyre
Tusinde Favne, det er tilsammen Fire Hun-
drede og Fire og Firretyre Tusinde To
Hundrede Favne. Hvilket han siger at ville
meget tage paa disse tynde Skove. Begge
desse

(c) Derefter vilde Tolv Tusinde Tønder Malm kun
koste af sig Syv Hundrede To og Tredive
Skippund Kobber, hvis Værdie efter Halvtred-
stindstyre à Skippund vilde kun beløbe sig til
Sex og Tredive Tusinde Sex Hundrede Rixdaler.
Et meget slet Udbringende efter Malms
Mængde, men som dog i Betragtning af Be-
kostningernes Ringhed vilde have givet et ansees-
ligt Udbytte.

disse Forslage synes ellers at være giorte ved
 Poffens Berk, hvor Lavmanden Niclas
 Povelsen ogsaa den Tid opholdt sig, af hvil-
 ken han skriftlig er anmodet af dat 5. Nov.
 1656. „ At eftersom man havde befundet
 „ adskillige Feil baade ved Gruven og Hytten,
 „ som han selv havde erfaret, han da saadant
 „ for sin Bortreise vilde rette, og give den nu
 „ værende Schichtmester, Stieren, som Hyt-
 „ temester, Smeltere og Rüstvendere en
 „ skriftlig Underviisning om hvad fornødent
 „ kunde ansees „ 2c. Dette har han ogsaa
 efterkommet, og ei allene af dat. 7. Nov.
 1656. givet en skriftlig Forskrifning fra sig.
 „ At da Lavmanden Niclas Povelsen, for
 „ sig og sine Med-Participanter, havde
 „ anmodet ham om, at opholde sig en Tid-
 „ lang ved deres Berk, indtil det kunde fuld-
 „ kommen settes i Stand, saa skulde han,
 „ hvis det af Ober-Bergamtet blev ham til-
 „ ladt, saa snart han var bleven færdig med
 „ sine nu værende Magt-paaliggende For-
 „ retninger, komme didhen igien, blive der
 „ et Aars Tid, og saa vidt hans Embedes
 „ Forretninger det tillode, samme trolig fo-
 „ restaae 2c. „ Men og opsat en saa kaldet
 Memorial for Schichtmesteren Peder Rich-
 sen, hvis fornemste Indhold bestaaer i fol-
 gende Poster: (1.) At man i Gruven ei
 skulde arbeide mere saa meget i Dybet,
 men

men anlegge en Ort i den øvere og To i den nedre Støff, for at forfare Gangens Egenskab. (2.) Ei tage ind blant den smeltværdige Malm af den hvide Kiis. (3.) Lade Malmen, som skulde kaldrustes, legge paa begge Sider af Elven, inddele efter Proportion af Øvnene, vel bedække, og hvor det gjordes fornødent, med Graver omkring forsyne. (4.) Lade Dammen strap forhøie, samt Rust-Pladsen fylde, og sette derpaa et dobbelt Rust-Suus med et høiere Tag over, end det forrige havde, forsynet med en Grav omkring, hvor det gjordes nodigt. (5.) Besørge de To Sytter, som endnu ei vare tækkede, bragte under Tag, samt de til Øvnene at bygge fornødne Materialier og til andre Sytter at opsætte, tilveiebragte. Dat. 8de Nov. 1656.

§. 16. Efter Bergmester Taxes Tilbagekomst, som jeg formoder, er det derpaa og virkelig skeet, at de tilstedeværende Participanter har givet ham deres skriftlige Fuldmagt, dat. d. 1. Januar. 1657. til at føre Berkets Direction og bringe det fuldkommen i Stand, samt holde ei allene Berkets Arbejdere, men og Betienter til deres Pligt, hvilke sidste skulde, ved Ober-Berghauptmandens Ankomst, aflegge deres Eed til denne paa Kongens Begne, hvilket og til Bergmesteren

Erh. Selsk. Skr. 3. D. Y steren

steren paa Participanternes vegne skulde stee, og samme for sin Umage have aarlig Fire Hundrede Rixdaler, foruden hvad ham nu til Ristkønenet var foræret, med Løfte om Forbedring, ligesom Verket kom i Brug. Siden finder man ham den 17. Februar. 1657. at have indgaaet den Forening om Leer- Ristkønselen til Hyttens Fornødenhed med en Jens Erichsen, at denne for hver Tonde Leer, som han, paa egen Bekostning fremstafte fra Schallundalen, skulde have Tre Skilling; Og den 20. næst efter er ham af Sparbo Præstegaard tilstillet en Memorial fra Lehnsherren Wibe og Niclas Povelsen, at han med Mr. Krefring skulde handle med Verkets egne Kullbrændere (d), at de for hver Løst gode Kull skulde have En og en halv Ort, og Participanterne selv betale Forselen, som og med begge Sr. Steener (e) i Orke- og Meldalen,

om

(d) Ved Verkets første Begyndelse, og førend Bønderne i Almindelighed bleve oplærte og vant til den Haandtering, maatte man forskrive Kullbrændere andensheds fra, og Participantskabet selv lønne dem, for Kullene at brænde, hvilke siden af Bønderne bleve fremførte. Men nu omstunder forstaaer og driver nesten enhver Bønde inden Verkets Circumference selv det Brug, saa ingen særdeles Kullbrændere nu mere behøves

(e) Den ene var Hr. Steen Hansson, Sogner Præst i Orkedalen, til hvilken hans Formand Hr.

om deres Contracts Opfyldelse, (hvilken nemlig bestod deri, at de for en vis Pris skulde til Bærket levere et Quantum Kull, hvorom videre siden), samt indgive sin Berænkning, om en Skov-Sogeds ved Kull-Veds glodningen, en Pligtsfogeds eller anden Plads kunde ved Bærket være at faae for den forige Bergskriver Hans Nielsen, hvilken ventelig ved Bergmester Taxes Ankomst til Directionen, har faaet først sin Afskæd, da man finder at han endnu den 20. Decembr. 1656. har været ved Betienningen, paa hvilken Tid han har underskrevet en Fortegnelse over den forsmeltede Sort Kobber fra den 27. Sept. til 18. Octobr. (uden Evil 1655.), fra den 25. Febr. til 1. Nov., fra denne Dato til 8. Ditto, og fra den 1ste til 20. Decembr. 1656. I hans Sted er en Daniel Engelhart antaget til Bergskriver, under Caution af Selio Marselis, Gabriel Marselis og Johan Kresting, og skulde hans Løn begynde fra den 8de Februarii 1657., da han ventelig har tiltrædet sit Embede. Ved hvilken Tid ogsaa nys-benevnte Kresting, som da synes enten at have havt eller tiltaget sig en Andeel i Directionen ved Bærket tillige med Tax, har den 24. Februar. indgaaet en

N 2

nye

Hr. Jon Jonssen affstod Kaldet ved Nar 1644. omtrent, den anden Hr. Steen Eriksen, Sogne-Præst i Meldalen.

nye Forening med Hr. Steen Hanssen,
 Sogne-Præst i Orkedalen, om Kull til Ber-
 ket at levere, af Indhold: „ At eftersom
 „ Hr. Steen havde beklaget sig over eet og
 „ andet, hvorfor han ei kunde efterkomme
 „ den Forening, som ham og Lavmand
 „ Niclas Povelsen, imellem var indgaaet
 „ den 22. Januarii 1656., om en Deel Kull
 „ at levere til Løkkens Berk; Saa blev nu
 „ af ham (nemlig Kresting, som Lehnsher-
 „ ren Peder Wibes og samtlige Partici-
 „ pants fuldmægtig, som han kalder sig)
 „ bemeldte Contract casset, og derimod
 „ indgaaet en anden med forbenævnte Hr.
 „ Steen, i Følge af hvilken denne Sem Aar
 „ efter hinanden fra Dato, skulde levere til
 „ Løkkens Berk aarlig To Tusinde Læster
 „ Kull, ret Maal, som det af Bergamtet
 „ blev for got anseet, og derfor nyde i
 „ Betaling To Ort og Atten Skilling for
 „ hver Læst, hvilken han og skulde faae, om
 „ han vilde levere Kull over det fastsatte
 „ Quantum, men for de Sem Hundrede
 „ Læster, som han havde fremkaffet Aar
 „ 1656. ei mere end To Ort og Tolv
 „ Skilling 2c. „

§. 17. Man har Anledning til at for-
 mode, at Lavmanden Niclas Povelsen har
 ei været sønderlig vel fornøiet med dette og
 andet,

andet, som Krefring foretog sig imod de af ham giorte Indretninger, og at saadant med mere har baade foraarsaget Forvirring i Berkets Drift, som og givet Anledning til den Uenighed og Mistroe, som deels var, deels siden reiste sig blant Participanterne indbyrdes. Saaledes har Lehnsherren Peder Wibe ei allene af 7. Januarii 1656. tilstillet Fogden over Orkedalen Jacob Rasmussen en skriftlig Befaling, at eftersom han erfarede, at Directeuren over Løkkens Verk vilde tilholde sig Sicht og Sagefald af Berkets Betienter, saa skulde Fogden holde derover, og paa Kongens vegne ham det ei tilstede, forend videre Kongl. Anordning derom forhvervedes, men og den 19. Febr. næst efter tillige med Krefring fordret Regnskab af oftbemeldte Lavmand, som de kalde nu værende Director ved Løkkens Verk, først for de Fire Tusinde Rixdaler, som skulde være anvendte til Berkets Drift til 1. Oct. 1656., og siden for anvendte Beføstninger fra 1. Oct. til sidste Dec. 1656. og fra 1. Jan. til Dat. 1657., samt forlangt, at han til nærværende Skriver Daniel Engelhart, skulde udløvere Berkets hele Inventarium, Sort-Kobberet, og de Penge, som Lehnsherren havde ladet udtælle ved Oberste Christopher Frid. v. Gersdorff, og at bemeldte Bergskriver her- efter skulde staae for alle Regninger og Afson-

ninger, da Selio og Gabriel Marselis, samt J. Kresting fuldkommen indestode for ham til i Febr. 1658., da en almindelig Samling skede. Saa det synes at bemeldte Engelhart har faaet Bergskriver Tienesten, uden at Ladmanden har været tilfreds dermed, uden hvis Samtykke det vel ogsaa er skeet, at Lehnsherren med endeel andre har skriftlig anmodet Bergmester Tax, at han i Berkers Sager skulde overlegge med Joh. Kresting, i Folge af hvilket han og har opsat en Forespørsel til nys: bemeldte Kresting om et og andet, Berket angaaende, dat. den 26. Febr. 1657., som denne samme Dag af Grefstad har besvaret, bestaaende fornemmelig derudi: At Bergmesterens Broder (som hidindtil havde forrettet Berg- og Hytte- Skriver- Tieneste) skulde være Hyttestriver indtil Participanternes næste Samling; En Bom (til Kull- Veden at indtage) paa Participantsskabets Bekostning legges over Elven, og at man havde været nødt til at give Bønderne for at nedkise Malmen, efter Tyve Skilling Tønden, skiont det var ubilligt o. s. v.

§. 18. Desse Omstændigheder og densne Usamdrægtighed blant Participantsskabet maa og til deels have forvoldet, at oftbemeldte Bergmester Tax, skiont han, ved sin
fore

forestaaende Bortreise, opfattede en ny saa kaldet Memorial for Schichtmesteren, dat. 11. Mart. 1657., hvoraf man seer, at der skulde bygges Steenkar ved begge Sider af Hytte-Elven, en Tørke-Stue og en Verk-Stue opfattes, nye Røstmurer anlægges, og tvende nye Ovne da bringes i Gang, dog ikke fandt Lyst eller sin Regning i at vedblive den Forretning ved Verket, som han sig havde paataget, men frasagde sig igien samme, deels i en Memorial til Lehnsherren af 13. Mart. 1657., hvori han erklærer, at skient han i Skrivelse til Lavmanden af 9de Nov. 1656. havde lovet, en Tidlang at opholde sig ved Løkkens-Verk, hvorpaa ogsaa en Bestalling af 12. Febr. næst efter var ham tilstillet, saa faldt det ham dog umueligt, saa vel af andre Marsager, som for hans øvrige Embedes Forretninger, uden Ober-Berg-Amtets Samtykke, at antage saadan Bestilling, og beder derfor, at han med bemeldte Bestilling som hermed i Original sendtes tilbage, maatte blive forskaaet, indtil den fornødne Tilladelse kunde faaes, erindrende til sidst, at al Gliid og Umage med Verket vilde være forgieves, hvis man ei bragte det saa vidt, at Bønderne bleve tilholdte for billig Betaling at gaae samme til Haande; deels og, da Lehnsherren ei vilde tage imod bemeldte tilbagesendte Bestilling,

vet et Brev til denne og Lavmanden af 19. Martii, hvori han tilkiendegiver dem, at han deres Bestalling havde under Forsøgling leveret til sin Bert Boy Petersen, for hos ham at ligge i Forvaring, indtil Ober-Berghauptmandens Resolution indløb, hvorledes han i den Sag sig skulde forholde.

§. 19. Ikke desto mindre har han dog af 17. Martii indgivet sin Beretning om Berkets Tilstand ved de Tider, og Betænkning over eet og andet, som derved kunde være at iagttage hvilken tiener meget til Oplysning i vor Materie, og er derfor værd her noiere at anføres. Samme gaaer da ud derpaa: At Berkets Grube, Gottes Glück kaldet, den Tid Syv Lachter dyb, var belagt med En Stiger, Ni Berg-Geseller, Fire Anschlagere og Syv Knechter, at Ertsen i begge, saa vel den øvre, som nedre Stoss, var meget klsig, og ulige ringere, end den i Begyndelsen havde været; at man derfor havde gjort en Afsenkning paa Gangen, og da truffet ind paa samme Berg-Art, som den øvre Schacht havde, førend man naaede den faste Gang, saa man ei havde Aarsag at tvile om, det Gangen jo vilde igien forædle sig, det ei heller var at undre, at der i den næste Schacht, som tilforn havde været været forsynet med Jeldtorter eller Overflage,

slage, forefaldt Forandring, som i deslige mægtige Gange pleiede at skee, at ved hans Bortreise vare Et Tusinde Tre og Fyrrethve Favne Søtt: Ved i Forraad i Gruven, og desuden hos Bønderne Tre Tusinde betingede; at det Aar vare Ti Tusinde Tønder Malm til Hytten nedkomne, men der manglede man Kull til sammes Forsmeltning, ved det man nok havde en god Deel deraf brændte, men Bønderne vare saa modvillige og ubillige, at man ei kunde faae dem fremkiorte, hvorfor det var først fornødent, at enten ved Kongl. Commissarier eller anden Høie Dyrighed en vis Takt blev fastsat, hvor meget Bunden skulde have for Kullene, efter Veiens Længde at fremkiøre; at ved Hytten var med nye Smelt- og Gahrmager: Ovne at bygge, Dammen at forhøie, og andre Ting, endnu meget at bestille, hvori man havde sparet mange Penge, dersom der i Begyndelsen med Forstand bedre Tilsyn var bleven holdt; at der vare omtrent Halvtredstindstyve Skippund Sort: Kobber i Forraad, Tre Ruster Verk omtrent, Sex Raae: Steens Ruster, Fyrrethve Favne Rust: Ved, hvoraf en stor Deel stod til Rest hos Ørkedalingerne, som havde nedkiort Malmen; at Bommen over Elven var under Arbeide; og at Schichtmesteren havde gjort Anstalt til at

lade Et Tusinde eller To Tusinde Favne Kull-
Ved hugge oppe ved Elven &c.

§. 20. I saadanne Omstændigheder
omtrent var Verket, da samme endelig erholdt
de Kongl. Privilegier. At man længe for
denne Tid har været betænkt paa at forsyne
sig dermed, og virkelig søgt derom, det kan
ei allene sees af Foregaaende, men ogsaa af
en Forestilling til Lehnsherren Fridrich Urne,
fra endeel Borgere her i Byen, nemlig Jens
Nielsen Friis, Casper Christophersen,
Anders Jenssen Helkand med flere, af Dato
15. Januar. 1656., af Indhold: „ At da
„ Lavmanden Niclas Povelsen havde op-
„ taget et Verk paa Meldals Skov, og
„ agtede at opsætte en Smelte-Lyrtte
„ ved Gaarden Sverkmo, samt at anholde
„ om Privilegier paa Fire Miler Circum-
„ ference, inden hvilken det beste og mest
„ Savbrug inden for Agdenes laae, hvor-
„ med de af forrige Lehnsherrer vare forle-
„ nede; Saa bede de, at Lehnsherren vilde
„ hindre, at saadanne Privilegier skulde
„ faaes, forestillende, at Ørkedalen og
„ Gουλ-Osen havde hidindtil været de beste
„ Lade-Pladse, som Hollænderne her
„ søgte, samt at Kongen maatte ellers tabe
„ i sine Indkomster og Byen i sin Handel.
„ Hvorpaa Lehnsherren af 19. næst efter
„ har

„ har erklæret, at hvad de Kongl. Indkom-
 „ ster angik, maatte det komme til Besigtelse,
 „ men Resten vidste han intet af. „ Saa det
 synes, at denne Indsigelse mod Verkets
 Privilegier ei har været af nogen Virkning,
 allerhelst da foranførte tvende Kongl. For-
 budde paa Sav- og Sommer at hugge i Orke-
 dalen og paa Holandet, af 14. Febr. og
 19. April strax derefter indløbe, ligesom
 mig og er tilhænde kommen en Copie af en
 Ansøgning fra Bernt Brunsmann, dat.
 1. Nov. 1656., af Indhold: „ At da
 „ han havde faaet Hølsis-Sav i Forlehning
 „ af Lehnsherren Frid. Urne, hvorfor han
 „ havde ladet sig forte en Deel af sin Løn,
 „ som Hospitals Forstander, Hospitalet til
 „ Bøste, men bemeldte Sav nu var bleven
 „ øde og nedlagt, for det nye Verkes Skyld;
 „ Saa begierer han i den Sted at nyde
 „ Sælbo- Kirkers Tiender. „ Derimod
 vare de Banskeligheder ei saa læt at hæve,
 hvilke bleve yppede af Et. R. Henric Müller,
 som en Mand, der baade den Tid stod i stor
 Anseelse, og havde desuden nylig kiøbt Dvich-
 ne- Verk af Kongen, hvilket han foregav
 at det vilde blive til stort Indpas, om Løf-
 tens Verk skulde faae de forlangte Privile-
 gier, fornemmelig i Henseende til Circumfe-
 rencen, og Bøndernes Hørsel samt Arbeide
 til begge Verkerne. At dette saaledes vilde
 skee,

fsee, synes Lavmanden Niclas Povelsen i
 Forveien at have indseet, og var derfor til
 Sinds, som han selv siger i et Brev til Se-
 lio Marselius af 30. Oct. 1657., at over-
 drage bemeldte Genr. Müller En Ottendeel i
 Verket, hvilket hiin dog satte sig imod, og
 tilvendte sin Søn og sin Tiener Johan Bref-
 ring den Part, men forbandt sig derimod,
 blant andre Vilkor, hvorfor han fik en
 saa stor Part i Verket, til at forskaffe de
 fornødne Privilegier. Da han nu ei kunde
 bringe dette til Beie, bemøiede vel Lavman-
 den N. Povelsen sig for at vise Urigtigheden
 af S. Müllers Indvendinger mod de til
 Løkkens Berkes Beste forlangte Privilegier,
 ved at lade, efter lovlig Forespørgsel Berg-
 mester Tax, som den der vel vidste baade
 Indsets og Løkkens Berkes Beskaffenhed og
 Beliggenhed, give sin formelig Erklæring
 paa følgende Poster: (1.) At mellem bemeldte
 tvende Berkers Gruver vare Ti, og mellem
 begges Hytter Syv Mile. (2.) At Skovene
 i Rennebo og Meldal, naar man undtager et
 Stykke øverst i Rennebo, ei kunde blive
 Dvichne-Berk til nogen eller sonderlig Nytte,
 og (3.) At Bønderne i Rennebo, Meldal
 og Orkedal kunde meget vel deles til Brug
 og Arbeide mellem begge Berker, allerhelst
 da Dvichne-Berk nu ei behøvede saa meget
 Arbeide som før, saa det ene Berk var ei det
 andet,

andet, enten i Henseende til Skov eller Arbejde til nogen Præjudice: Dat. 10. Decemb. 1656. Hvilken Slags Erklæring, omtrent af samme Beskaffenhed og Indhold, og endnu mere til Løffens Berkes Fordeel, han og har ladet sig give af Ottho Lorck, den Tid Foged over Orkedalen (f), som i sin Erklæring angaaende den Tredie Post, især erindrer, at til Indsæts Verk vare flere Bønder lagte, end som behøvedes, efterat Brevats Hytte var nedlagt, dat. 12. Dec. 1656. Men dette vilde ei heller nytte meget, efter som Kongen havde besluttet, ei at give Løffens Verk Privilegier, førend S. Müllers Paastand med det Gode var afgjort. Hvorover ham af Selio Marselius, ved Ober-Secretair Krag, maatte tilsiges En Otten-deel Part i Verket, under Bilkaar, at lade sin Paastand mod samme fare.

§. 21.

(f) Ottho Lorck kunde derom give saa megen visere Underretning, som han havde selv været Berghauptmand paa Dvichne i Christiani 4ti Tid udi trende Aar, som kan sees af en hans indgiven Memorial til Kongen af 28. Januar. Aar 1652. Der har og været Procces mellem ham og Joh. Irgens om Koraas Verk, i Anledning af hvilken Ottho Lorck har af Dat. 1. Mart. 1653. i Kiøbenhavn begieret af Rantzleren Stævning i den Sag til neste Herredag. Ligesom han ogsaa den 29 Dec. 1655. har i Kiøbenhavn forlangt Arrest paa Irgenses Kobber til Sagens Udfald.

§. 21. Derpaa bleve de længe forventede Privilegier (g) endelig udstedte, af følgende Indhold:

„ Wii Frederich dend Tredie med
 „ Guds Raade, Danmarkis, Norgis oc.
 „ Konning o. s. v. giøre wetherligt, at efter-
 „ som dend allerhøyeste Gud (som derfor
 „ were loffuet och benididet) woris Rige
 „ Norge med vnderschiedtligge Bergwercher
 „ och Erz rigeligen haffuer welsignet, och
 „ endnu dagligen welsigner, saauelsom ny-
 „ lig i Meldalen imellem Lycken och Fagerlien,
 „ udi Trundhiems Lehn, nogen Raaber-
 „ Erzgange och Sundgruber befundet,
 „ huilket Participanterne derudi achter at
 „ bruge, och med Arbeidere och Folch sambt
 „ andre Nodwendigheder forsiune, disligeste
 „ ochsaa nest Gudz Hielp, paa egen Bes-
 „ kaastning och Forlaug, til continuerlig
 „ Real Werch at wille wdføre och fortsætte,
 „ huorføre bemelte Participantere och hos os
 „ vnderdanigst haffuer ladet søge och anhol-
 „ de, at wii til fornte. Werchis bedre Tilta-
 „ gelse och Fortsettelse dennem effterfølgende
 „ Berg-

(g) Originalen af disse Privilegier ere nu ei mere at finde, da Bergraad Marselius (uden Tvil her oft omtalte Selio Marselius) har taget den til sig, og den derved fra Verket maane være bortkommen.

„ Bergwerckis Privilegier Naadigst wille
 „ meddeele och forunde, det wii och paa de-
 „ ris vnderdanigst Ansogning Naadigst at
 „ giore och bewilge haffuer for gott anseet,
 „ och dennem derpaa efftersolgende Privile-
 „ gier Naadigst forwndt, saa och hermed
 „ forunder, nemlig:

„ 1. Skal bemte Lycke Bergwerch
 „ folge fornte. Particip. och deris Arffvinger
 „ til Cuindelig Brug och Eigendomb, och
 „ dennem uden nogen Mands Paatale, Hin-
 „ der eller Indpas, i huad Maade det och
 „ were kand, were tilladt samme Bergwerch
 „ herefter at nyde och bruge, saa och der-
 „ offuer skalte och walte, som de sig best och
 „ thienligst eragter. Dog skal de derimod
 „ were tiltentt forn. Bergwerch effter sæd-
 „ wanlig Bergordnings Maneer tilbørligen
 „ at forsette.

„ 2. Wille wii dennem naadigst haff-
 „ ue forundt Trei (h) Mile fra Gruben
 „ at

(h) I §. 13. forbemeldte Tydske Forslag om Ber-
 fets Privilegier tales kun om een Mil fra Saar-
 den Svarkno i Circumference til Erts, og to
 Mile fra samme Centro rundt om til Ved, uden
 saa var at man med Tiden behøvede mere; Men
 i det paa Dansk om samme Materie forfattede
 Forslag menes, at man maatte have Fire Miles
 Circumference fra Gruven at regne.

„ at reignes, i alle Hjørner och rundt om-
 „ fring udi Circumferenzen, om dend Gru-
 „ be, som nu funden er, udi huilcken Cir-
 „ cumf. de maae nyde alle wore och Kro-
 „ nens saauelsom Lehnens Skove (i) och
 „ Strømme och Elffuer, som de best weed
 „ och kand. Dog schall bemte. Particip. til-
 „ tengt were, icke at komme Indsets Hytte
 „ nær paa fire Mile, paa dend Side,
 „ Sted och Hjørne, som bemt. Hytte nu er
 „ liggendes. Men her foruden skall ingen
 „ anden i bemte. Circumferenz, med forne.
 „ Participant. were tilladt nogen Erz eller
 „ Fundgruber, wdaf Metall eller Minera-
 „ lier dett och were kand, gamble eller nye
 „ Gienge, saauelsom Skove, Fosses, Wand-
 „ falde at maa eller till Brug bewilges och
 „ optagis, vndtagen forne. Participanters
 „ egen Consens och Tilladelse. Mens dend
 „ nem allene att were fri och tilladt, saadant
 „ att opsøge, schurffe eller schurffe lade, och
 „ til Brugß optage och fortsætte.

„ 3. Alt dett folch, hvormed Gru-
 „ ben och Hytten nødtørfftig beleggis,
 „ och

(i) I sidfobemeldte Forslag staaer, at saadant maatte
 nødvendig skee formedelt Skovens Ringhed,
 som allevegne omkring Verket ved Savtømmer
 var forbrugget. Hvoraf sees, at man og alle
 rede den Tid har klaget, over Skovenes For-
 sdelse.

" och förses, af hvad Nation det och were
 " maa eller kand, maa altid were fri for
 " Skatt, Wdskrifning och anden Beswe-
 " ring (k).

" 4. Alle Gruber, Smelthytter, Ham-
 " mer-Moller och alle andre Huse, som bem-
 " Lyckens Particip. paa egen Befaaftning
 " enten allerede haaffuer opbyggt, eller hereff-
 " ter opbygge lader, schall dennem eller der-
 " ris Arffg. for Eyendomb tilhøre, saa lenge
 " de samme Werck effter Bergks Manier
 " bruge och forchsette.

" 5. Dersom og bemte. Participanter
 " re schulle foraarsages, Hytter eller Ham-
 " merer uden for Tre Milers Circumferens
 " andensteds at henlegge, wille wy naadigst
 " dertil forunde dennem, naar wy derom an-
 " modis, fornøden Skow, Wand, Elffue
 " och Strømme paa de Steder, huor det
 " ingen til Schade, eller kand haaffuis udi
 " Ey.

(k) Saadan Frihed har man i sidst paaberaabte
 Forslag og villet udbede sig for Participanterne
 selv, som intet andet Brug havde, enten de
 boede i Kiøbstæden eller paa Landet, og for de-
 res Betiente, samt at de maatte være Berg-
 retten allene undergivne. Hvilket og ligeledes
 findes i det paa Tydsk opsatte Forslag.

„ Engermands Minde; huis Riul, Sett och
 „ Kustwed saauelsom Biugnings Thommer,
 „ eller alt andet Thommer, som bemte. Raaber
 „ werch behoffuir, maa Particip. uden no-
 „ gen Afgift udi woris Cronens och
 „ Lehnens Trei Miesles Circumferenze
 „ omliggende Schouffue fri hugge, och
 „ ingen anden were tilladt, i samme
 „ Skoffue nogen Saug eller andet Tom-
 „ mer at hugge eller selge, Particip. til Scha-
 „ de, under samme Tommeriths Confiscation,
 „ om det betrædis, eller anden wilforlig
 „ Straff til Particip., mens de allene be-
 „ meldte Skouge til Werchis Fortsettelse at
 „ maa nyde och bruge.

„ 6. Och paa det at samme Bergk-
 „ werch weed Guds Belsignelse desbedre
 „ kand haffue sin Fortgang, haffuer wy naas-
 „ digst bewilget Particip. Siire Aars Fri-
 „ hed paa Tiende Raaberit (1) som imidlertid
 „ tilweye bringes kand, nemlig beregnit fra
 „ Nytt Aars Dag 1657. til Aarsdagen
 „ 1661., dog schall imidlertid saauelsom al-
 „ tid,

(1) I bemeldte paa Tydsk forfattede Forslag har
 man villet, at Berket skulde nyde Told. og
 Tiende. Frihed af Fire Hundrede Skippund
 Kobber, eller saa længe, indtil samme vare til-
 veiebraate, og at i Told skulde af hvert Skip-
 pund betales To Rirdaler foruden Tienden,
 naar den Tid var omme.

" tid, den tilbørlige Told, aff huis Raas-
 " ber, som aff Riget udføris, rigtig er-
 " legges, efftersom dend allerede paabudet
 " er, eller hereffter paabiudis kand; Men
 " effter bemeldte Fire Aars Tiende Frihed
 " schall Thienden udi ligemaader ochsaa rigtig
 " wed Hytten leffueris till wores Tiende
 " Schriffuer eller andre, som wy dertill
 " forordnendis worder.

" 7. Wy haffuer och naadigst for gott
 " anseet och beuillet till Werckis nødvendig
 " Brug och Fortsettelse, at Otte wore och
 " Cronens Gaarder der wed Werckit be-
 " liggendis, eller saa mange som Sexten
 " Schippund Landschyld kand drage,
 " schall were forpflichtet till Werckit allene
 " for billig Betalling at tienne med Ar-
 " beit och att giøre fra och till Forbell naar
 " behoffuis, huilke Gaarde schall were fri
 " for Schyds och Wdschriffning, som hos
 " andre Wercker er brugeligt, men der-
 " som en eller flere af saadanne Gaarde til
 " Werckit kunde behoffuis, da maa samme
 " Gaarde Participanterne forundis, for
 " første Børels Erleggelse til Bønderne,
 " och dend sædvanlige Rettighed til os och
 " Cronen, och dersom nogen Klage endten
 " om Betalling eller i andre Maader aff no-
 " gen aff Participanterne kunde forarsae

„ gis, da woris Lehnsmænd som nu er eller
 „ effterkommendis worder strax derudi at
 „ midle; till huiltken Ende en wis och billig
 „ Taxt settis, huoreffter de sig paa begge
 „ Sider kand wiide at rette.

„ 8. Huad til Follchens Underhold-
 „ ning der med Werket och Liffs- Middell
 „ behoffues, haffuer wy naadigst bewilget
 „ fri for Told och Accise, som paa andre
 „ Bergwercher brugeligt er, dog at der un-
 „ der ingen Prætext aff Handel, Kiøbmands-
 „ schab eller Forprang driffuis, eller sogis,
 „ under Godzits Confiscation och samme Fri-
 „ hedz Fortabelse.

„ 9. Dersom nogen nye Erzgienge i
 „ samme Circumferentz som før er meldt,
 „ skulle findes, huor ingen Elffue, eller
 „ Strømme war hos, en heller Nødtørff-
 „ tighed aff Schow, till Hytter at anlegge,
 „ dend forige uden Schade, huoroffuer sam-
 „ me Erz til andre Strømme och Schoffue
 „ skulle henførís, da schall dend, som saa-
 „ dan Erz finder, Participanterne dend
 „ tilbyde, om de hannem derfor første Fin-
 „ ders Rettighed effter Bergk- Ordningen
 „ tilbørligen wil fornøye, och dennem det
 „ da frembt for nogen anden at nyde, och
 „ frit føre samme Erz paa huiltke Steder,

„ Den

,, dennem lystet, och andre fand were uden
 ,, Schade, at henføre, och sig til Notte giø-
 ,, re; Men den saadant erfinder, och de
 ,, forbtte. funden Erz icke paa Berg-Manier
 ,, will fornøye, da stande Ginderen frit for
 ,, saadan Erz til andre at selge, som det aff
 ,, dend privilegerete Circumferentz wille bort-
 ,, føre och forbruge, och dersom det offuer-
 ,, ladis. skulle, naar Oberbergambtet derudi
 ,, hassuer kiendt, om det foruden det Løcken-
 ,, ske, som det elste Werckis Schade see-
 ,, fand, samme nye Werch derefter bygge
 ,, och bruge; dog schall det ingen Fremmede
 ,, were tilladt, sig med noget aff saadan fun-
 ,, den Erz, Metal eller Mineralier udi forn-
 ,, priviligierte Circumferentz at befatte eller
 ,, tileigne, førend det Participanterne udi
 ,, dette Werch først tilbiudis, och de sig er-
 ,, klærit, om de det selff wille bruge, eller
 ,, och paa det at intet som kommer for Dagen
 ,, schall bliffue undertrøgt och beliggende,
 ,, mens det meste mueligt er, forhielpis och
 ,, til Brug bringis, mens dersom Guds
 ,, Belsignesse endten aff Solff, Guld eller
 ,, anden kostelig Erz eller Mineralia, Kaa-
 ,, ber, Blye, eller Zern wndtagen, lader
 ,, sig tilsiune i bemt. Trende Mieters Circum-
 ,, ferentz, da schall woris Billie och Meening
 ,, aff Particip. deroffuer fornemmis och siden

„ dermed forholdis, effter dend Anordning,
 „ som wy da dermed lader giøre (m).

„ Disse offuen specificerede Puncter och
 „ Bergkwercks Privilegia haffuer wy aff syn-
 „ derlig Gunst och Naade naadigst forunde
 „ och bevilget fornte. Participanter paa
 „ fornde. Bergkwerck, huorved wy och dens
 „ nem for os och wore Effterkommere Kon-
 „ ninger udi Dannemarek och Norge og de-
 „ ris Arffvinger och Effterkommere, eller
 „ huem som det med deris Minde haffuer,
 „ wille forsuare och handthessue saalenge
 „ de effter Bergordningen Werckit tilbørlig
 „ forttsetter, saa och dend tilbørlig Tiende
 „ och Toldes Rettighed, effter bemte Privi-
 „ legiers Indhold richtigen erlegge, och schall
 „ woris Stadtholder i wort Rige Norge,
 „ saauelsom andre woris Befallingsmænd,
 „ de som nu ere eller effterkommendis wor-
 „ der, disse woris naadigste Privilegia, naar
 „ dermed besørgis, i alle Naader, som for-
 „ schreffuit staaer effterfølge, paa wore weg-
 „ ne deroffuer holde och desse Participantere
 „ Der

(m) I det paa Danff opsatte Forslag findes fornden
 de her anførte Poster ogsaa denne tilført: At intet
 Magestifte inden Werckets Circumference (nem-
 lig med Kongens og Kronens Gaarder) maatte
 bevilges, paa det ei nogen derved skulde tilegne
 sig Skovene fra Werket.

" dermed handthessue och forsuare, udi alle
 " huis dennem eller samme deris Bergck
 " derimod kand were til Hinder eller For-
 " sang i nogen Naade, wnder wor Hyllist
 " och Naade, giffuet paa wort Slot Rio-
 " benhaffn den 13. May Anno 1657.

Wnder wort Zignet

Friderich.

§. 22. Desse ere de det Løkkenste Kob-
 ber-Berk givne Privilegier, hvoraf de fleste
 og fornemste, nemlig de som angaae Skovene
 og Sav-Brugene, Arbeidernes Frihed for
 Skat og tildeels for Udskrivning, samt de
 Berket tillagde Gaarder, ere samme nu al-
 deles betagne, deels ved Berkets indfaldende
 flerte Omstændigheder, da man ei har været
 i Stand til at handthæve dem mod andres
 idelige Indgreb, deels og af andre Aarsager.
 Især gav den Post, som angaaer Skov-
 Hugsten og Sav-Brugene i Berkets Cir-
 cumference Anledning til store og jævnlige
 Bidtøftigheder; Og varede det ei heller læn-
 ge, forend de erlangte Privilegier forarsa-
 gede Tretter og Fortrædeligheder saa vel imel-
 lem Participanterne selv indbyrdes, som i
 mellem dem og andre; Thi for det første blev
 det Spørsmaal: Hvem den En Ottendeel
 Part i Berket, som var lovet S. Müller,
 skulde fragaae? Selio Marselius især og

endeel andre meente, at den burde fragaae Lavmanden og hans Sviger = Fader, efter som de havde tabt mest derved, om man ei havde faaet de fornødne Privilegier, og Lavmanden desuden havde tilforn giort Müller Haab om en Part i Berket at bekomme; hvorom og om et Par andre Poster de har tilstillet Lavmanden en skriftelig Insinuation af 20. Octob. 1657., paa hvilken denne følgende Dag den 21. svarede: At han vel var tilfreds dermed at Müller fik En Uttendeel Part i Berket, som en berømt og oprigtig Mand, hvilken han haabede vilde omgaaes sine Med = Participanter uden List og Underfundighed, til hvilken han og i Begyndelsen havde villet overdrage bemeldte Part, dersom han havde faaet raade, hvorom de Hrr. Participanter vel erindrede sig hvad forleden Aar blev talt paa Trondhiems Gaard. Men da han og hans Sviger = Fader havde siden af deres halve Deel i Berket afstaaet een Part til Kongen, og den Müller tiltænkte Part blev en anden (nemlig Selio Marselius hans Son og Tjener) tilvendt, under Løfte at forskaffe Berket Privilegier, hvilke han ei var i Stand at tilveiebringe, men man havde fundet faa ved en anden, om han ei havde været, uden at Berket, til dets store Skade og Løger vold skulde have været, som nu var skeet over

Aar

Aar og Dag, uden Privilegier, da man ingen ubillige eller usædvanlige begierte; Saa var det billigt, at Marselius overlod igien til Møller sin Part, med mindre Lehnsherren endnu, som før, var sindet at afstaae sin Part, hvorved alting kunde jævnes. Endstønt nu denne Paastand kunde synes at medføre Billighed, saa vilde dog vedkommende intet vide deraf, ei heller række Øret til et andet Forslag fra Lavmandens Side, at den udlovede En Ottendeel Part skulde fraaae enhver efter sin Anpart i Berket, eller et billigt Bederlag ham skee for hvad han alene afstod. Hvorover han endelig gjorde det skriftlige Tilbud af 30. Oct., at han, for Ober- Secretair Krags Skyld, som havde hjulpet til at afgjøre Sagen mellem Hær. Møller og Marselius, vilde af sin og sin Sviger- Faders Andeel afstaae En Septendeel Part, til at fuldgjøre den En Ottendeel Part, som Marselius havde Hær. Møller bebrevet, og uden Tvil oppebaaret Penge paa, saafremt han vilde give derfor som billigt var, eller af upartiske Bergkyndige den Deel kunde taxeres for. Men da det Tilbud ei heller blev antaget, indstod Lavmanden Sagen til Rettens Kiendelse.

§. 23. For det andet fik Lavmanden Niclas Povelsen ogsaa endeel Fortrædelighed at drages med i Henseende til de i Privilegiernes Syvende Post til Berket bevilgede Gaarder, hvortil han forlangede Fyrgetyve Gaarder næst om Hytten og Gruben beliggende, beløbende sig til To og Tredive Spands Leie omtrent, som skulde svare mod de bevilgede Sættens Skippunds Tyngde, af Lehnsherren at maatte udnyttues, til hvilken Fogden Jacob Rasmussen har indleveret en Fortegnelse over bemeldte Gaarder, dat. 12. Jun. Aar 1657. (n), tillige med et Tingsvidne, taget den 12. Julii næst efter paa Gisvold, af Indhold, at dersom disse, af Lavmanden til bemeldte Hensigt optegnede Gaarder (o),
 Fulde

(n) Denne Optegnelse findes at være af Lavmanden indsendt til Lehnsherren den 18 Junii med Begiering, at de i den opnævnte Gaarder maatte til Berket bevilges, og Bønderne tilholdes at betale deres Kættighed til dets Fuldmægtige, hvilke samme til Fogden igien skulde udtælle re.

(o) De deri optegnede Gaarder vare følgende: I Orkedalen, Svinsoien, Brekken, Klingan, Svarkmo, Hoiemb, Sæter, Sprange, Solberg, Aspiell, Beverlien, Bæverdalen, Hauen, Solbo, Eckli, Solde, Ronne, Roaas, Opvæn, Ronning, Barbo, Marlien, Åsbøl, Holte, Mo. I Meldalen: Schydsfiste, Ham.

skulde blive Skyds- & Frie, maatte de andre Bønder i Orke- og Meldalen skydse Tre à To og en halv Mile, samt endeel Arbeide til Thrundhiems Gaard og Slagte-Sæe med anden Herlighed bleve borte, saa det derover var best, at Participanterne lode sig nøie med de Otte næst Verkets beliggende Gaarder, som de forleden Vinter dem tilholde, og toge Resten paa Hølandet op i Marke-Boigden, eftersom den sterke Alfare Vei løb forbi Løkkens Hytte, og ingen anden paa Elvens venstre Side kunde anlegges (p) o. s. v. Hvorpaa Lehns herren har erklæret, at han flere Gaarder, end de næstliggende Otte ei kunde til Verkets bevilge, førend videre Forklaring om denne Post i Privilegierne, som syntes noget mørk, fra Kongen selv indløb. Vel har Lavmanden indgivet en saa kaldet Erklæring og Refutation mod det sielfstøbte Tingswidne, som mere siintes en utilbørlig Protestation mod Kongl. Privilegier end

Hammer, Langeng, Jerhus, Lien, Fagerlien, Løsshus, Steien, Snoraas, Høyemb, Storsteen, Svartbek, Stolsmo, Høydal, Mogsæt, No.

(p) Den rette Alfare- Vei har dog nu i lang Tid ligget og ligger endnu paa den Side af Elven, saa dette Foregivende maae vel i sig selv have været urigtigt.

end et lovligt Tingsvidne, hvori han viser, at Ti af de anførte Gaarder ikke mere udgjorde end Et Skippund, eller aarlig Landskyld Sex Rirdaler; at paa Et Skippund, bør regnes To Spand, at Skydsen blev som før og Skistene de samme, da de paa Meldals Skov nu gave Penge for deres Skydsfærd, og om paa endeel af Almuen kom lidt mere Skydsfærd end før, fortiente de og ved Berket saa meget mere, da dets Bekostning Sytten til Arten Tusinde Rirdaler, mest kom blant Almuen; at Beren kunde meget vel anlegges ved en Broe over Elven neden for Klingen, og at endelig dette Tingsvidne, som vel neppe var bleven smedet sammen, dersom man havde villet forstaae sig til store Foræringes, var et usandsfærdigt Bænke-Brev, hvilke Slags Breve og Tingsvidner man maatte undre sig over her i Landet at være mere giengse end andensheds. Ligesom man og finder, at Ober-Bergmester Johannes Barth og oftbeholdte Bergmester Tax, som da vare tilstæde ved Løffens Berk, paa Lavmandens Begjering, at de vilde erklære, hvor mange Gaarder af de bevilgede Sæpten Skippund endelig vare fornødne til Berkets Drift, dat. 4. Aug. 1657., har i denne Sag givet denne sin Betænkning, at Sæpten af de beste næstliggende Gaarde til bemeldte Brug nødvendig

og i det mindste behøvedes, frie for Skyds og Udskrivning, mod de Kongl. Rættigheds Afsigt; Men imidlertid stod det dog dermed hen, indtil mod Aarets Udgang i det mindste, førend Sagen kom i Rigtighed, hvilket maaskee aldrig ret skede (q).

§. 24. Imidlertid og uagtet nys = bemeldte Tax havde frasagt sig den ham overdragne Betjening af Directeur eller Guldmægtig ved Verket, har han dog blevet ved at gaae samme i eet og andet til Haande, saa han ei allene af 23. May 1657. har indsendt til Ober-Bergamtet en kort Beretning om Verkets Tilstand, bestaaende fornemmelig derudi: At ved Gruven vare kun Tre Orter belagde, at man nu igien havde truffet paa temmelig reen Erts, at der ved Hytten blev smeltet i Tvende Ovne, men i tilkommende Aage skulde Tvende andre og komme i Gang, og at man der havde Malin nok, men for medelst Bøndernes Halstarrighed en slet Forraad af Kull. Ligeledes har han af 5. Nov. samme Aar forfattet et Inventarium over Hyt:

(q) Man finder allene, at Lehnsherren Peder Vibe har over de under Verket privilegerede Gaarde udstedt en Beskrivelse, og at derom, saavel som om Verkets Privilegier ere af Stiftamtmænd Kaas, og Krigs-Raad samt Oberste Schultz en Attest udgiven, dat. Birchager den 19. Aug. 1698.

Hyttens Redskabe, og Extract over dens Materialier af 31. Dec., hvoraf man sees, at fra 1. Januar. til 28. Mart. vare det Aar til Hytten nedkomne Ni Tusinde Et Hundrede Tre og Siirfindstyyve Tønder Malm, men deraf kun To Tusinde Sire og Halvtredsfindstyyve smeltede (r), hvoraf man havde faaet mod Hundrede og Siorten Skippund Sort = Kobber, foruden Sexten Ruster Verk, samt noget Sporsteen og Don = Bruche, som deraf var i Forraad; at fra 4de Febr. til 31. Octob. vare leverede kun Et Tusinde To Hundrede Ni og Tredsfindstyyve Læster Kull, og fra 1. Januar. til 31. Octobr. Hundrede og Tre og Tyve Savne Rust = Veed, og at i det Aar vare til 9. Nov. ved Gruven gevundne Sire Tusinde Tønder Erts. Hvorover og Participanterne har ved Slutningen af Oct. Maaaned besluttet, at den ham lovede Aars Løn skulde til Fulde udbetales, skiont han deres Bestalling ei havde antaget. Men om, og hvor vidt han siden har forrettet noget til Verkets Tieneste, det er mig uvitterligt.

§. 25.

- (r) Af en anden Extract indgiben af ham d. 2. Mart. 1658., sees derfor, at ved Hytten vare til den Tid i Forraad Syv Tusinde Tre Hundrede og Ni og Tyve, og ved Gruven omtrent Fem Tusinde Tønder Malm.

§. 25. Lavmanden har ogsaa, medens han havde med forbemeldte at bestille, gjort een og anden Anordning ved Verket, af 8. Junii og 19. Julii, angaaende deels at de, som agtede at være under Verkets Jurisdiction og nyde dets Privilegier, skulde boe paa de Pladse ved Hytten, som enten vare eller herefter bleve udviiste; at Kull-Verdens Flodning ved Granmo skulde strax foretages, til den var bragt i Bommen; at Tag skulde gøres over Rust-Murene; at af Svenske, Tjenter og Fremmede fra andre Lehne deres Løn skulde maanedlig indeholdes En Fierdedeel eller En Siettesdeel til videre Beskeed. Man seer og af bemeldte Anordninger, at den Tid har været Tvende Hytte-Mestere ved Hytten, ligesom man og da fik Tvende Hytte-Skrivere, hvoraf den ene var Bergmester Tares Broder (s), men den anden Valentin Jacobsen, som tilforn havde været Hytteskriver ved den nedlagde Brevats Hytte, Lovikne tilhørende, men nu af Ober-Berghauptmanden var antagen til Hytte-Skriver ved Løffens Hytte, hvorom Ober-Bergmester Joh. Barth, som da var ved Løffens Verk, har af 5. Aug. 1657. gjort Forestilling, at hans Tjeneste var usornoden, da en anden allerede var beskikket til Tjenesten. I Anledning af

Schicht.

(s) Hans Navn var Hans Georg Tar.

Schichtmester Peder Erichsens Niures Indtrædelse i den Militaire Tjeneste, da han og Lavmanden har givet hinanden en skriftlig Dwittering for hvad dem imellem havde været, dat. 15. Aug. 1657., er ogsaa en anden, navnlig Michel Scheps bleven antagen til Schichtmester. Imidlertid har dog bemeldte Peder Niures Kone ladet Lavmanden ved Tvende Mand beskikke, for at faae den Contract mellem ham og hendes Mand tilbage, som Lavmanden havde forrige Aar taget til sig og siden beholdt. Hendes Mand har og siden den 5te Febr. 1658. selv ladet ham beskikke for at faae bemeldte Contract opfyldt, hvilken Sag Lavmanden i sit Svar har indskudt under Rettens Kiendelse; men svaret til den forrige Beskikkelse, at han maatte undres over, det hun, saa vel som hendes Mand, vilde lade sig forføre af andres onde Raad, da hun vel vidste, hvad Klagemaal hendes Mand for ham og andre havde ført over hans onde Ansører og Instigator.

§. 26. Det synes ei urimeligt, at hermed er sigtet til Selio Marselium, imellem hvilken og Lavmanden idelig foresaldt Trette og Ueenighed. Foruden foransførte, angaaende den H. Müller udlovede En Ottendeel Part i Berket, yppedes paa ny en anden imellem dem, i Anledning af den Ottendeel Part

Part i Berket, som Lavmanden havde overdraget Kongen, hvilken til sin Suldmcægriq ved Berket og bemeldte Partes Forlegger har antaget Sel. Marselium, der i Kongens derom udstedte Brev af 22. Julii 1657. tituleres for Oberbergamts Raad, under Bilsfor, at han skulde hielpe til at befordre Verkets Beste af al Formue, og mod at gjøre det fornødne Forskud af Penge og andet, allene oppebære hvad Kobber faldt paa Kongens Part, beregnet til Halvtredsinde tyve Rixdaler Skippundet. Dette var en god Leilighed for Marselio, og endeel andre Meddeelagtige i Berket, som det synes at have været derom at gjøre, at de kunde faae Lavmanden ud af deres Fællesskab, til at gjøre ham Fortrad; Thi jeg finder, at Ped. Wibe, Sel. Marselius og Joh. Bresting har af 20. Oct. 1657. skriftlig forlangt af ham, ei allene at han, af sin og sin Svigerfaders Deel i Berket, skulde udreede dem En Ottendeel Part, som var Hr. Møller lovet, men og gjøre rigtig og noie Regnskab for Indtægt og Udgift i den Tid han havde været Director ved Berket, samt indgive Beretning om Verkets Tilstand; Hvad hans Svar hertil har været, kan deels sees af det Foregaaende, og deels bestod det deri, at den forrige Bergskriver vel burde allerede have forfattet Regnskabet, men som det ei var skeet, Erh. Selsk. Skr. 3. D. Na havde

havde Bergmester Tax paataget sig den U-
 mage, hvilken og havde befundet, at Schicht-
 mester Peder Erichsen ei forstod det som
 han sig ved Berket havde paataget, saa ders
 over en stor Forandring maatte gøres. For
 Resten frasiiger han sig videre Direction ved
 Berket at føre, eftersom dermed ei fulgte
 større Tak og Assistance end hidindtil var
 skeet, erindrende til sidst, at Verkets Pris
 villegier maatte strax ved hvert Tingstæd be-
 kiendtgøres, en endelig Slutning og Anord-
 ning gøres om de til Berket bevilgede
 Gaarder, alt i Verkets Circumference hug-
 get Sav- og Sommer confisceres, Bønderne i
 Meldalen tilholdes at fremstaafe de To Tus
 sinde Savne Sættved, som de, efter deres
 skriftlige Accord, endnu resterede med for
 forledet Aar, Almuen i Orkedalen befales at
 bekoste den Broe over Elven ved Verket,
 Løkkens Gaard (t) til Verkets og Gru-
 vens Fornødenhed, samt To à Tre Pladse
 næst Berket til endeel Kullbrændere ledig
 gøres for billig Afstaaelse og første Bøxel,
 en endelig Aftale gøres, hvad der skulde for-
 retages med Hr. Steen i Meldalen, som
 ei har holdt sin Kull-Contract, men nu
 paa

(t) Paa denne Gaard havde Participantskabet faaet
 Kongens Bøxel-Brev, dater. 13. Mart. 1658.
 hvilket endnu 1731. var at finde blant Verkets
 Papirer.

paa Fredie Nar indesad med Verkets Penge, Proviant, Bryggen (u) strax vedgiøres, nogle Sønder Krut til Gruven forskaffes, og for Resten forbeholder han sig hvad Præstension han til sin Tid og Sted kunde have.

§. 27. Næste Dag, efterat dette Lavmandens Svar var indlobet, nemlig den 22. Oct., har Marselius skriftlig forlangt af ham, at han vilde opgive hvad han for den Part, som til Kongen var afstaaet, havde udlagt fra 1. Oct. 1656., paa det han, som Forlegger derefter, i Henseende til Betallingen, kunde vide sig at rette. Svortil da den anden svarede, at det med Betallingen ei hastede, men at det dermed kunde beroe til en beleiligere Tid for Kongen, forlangede Marselius under en Hob Trusler, uden videre Udflugt, et endeligt Svar og Regning af 23. og 24. Oct., hvorpaa fulgte forberørte Bestikkelse fra Peder Erichsens Kone af 26. Oct., og en anden fra Marselius, ved Ottho Lorck, og Gerdt Zanekam, af 27. Ditto, om forbemeldte, hvori Lavmanden besyldes for at have ved sin Direction bragt Verket i Leievold, og stor Uorden, hvorover og Participanterne af 24. Octobr.

Na 2

havde

(u) Den Proviant, Brygge, som her omtales, stod paa Orkedals Øren, men blev siden af Elven borttagen, og derefter ei mere opbygget.

havde skriftlig forlangt hans Erklæring. Herpaa Laomanden i sit Svar af 28. Oct. har indskudt Sagen og Participanternes videre Paastand under Rettens Kiendelse, men tillige sendt en Extract af hans Indtægt og Udgift, hvoraf kunde sees, at han heller havde hos Berket at fordre, end Berket hos ham. Ligesom han og den 30. Ditto har tilstillet Marselio sin forommeldte endelig Resolution angaaende den omtvistede Uttendeel Part, som S. Müller var lovet. Smidertid har Participantskabet den 27. Octob. udvalgt til Directeur for Berket i Laomandens Sted, som og dertil har givet sit Samtykke, ostbenævnte Sel. Marselium, der ogsaa for et Aar, eller til Febr. Maaned 1659., paatog sig den Forretning, mod at nyde derfor en halv Rixdaler af hvert Skippund Gahr-Kobber. Da der og blev besluttet, at en Kiste med Tre Laase for skulde gøres, til at forvare Berkets Breve og Documenter udi, som skulde staae i Forvaring hos Bergskriveren, samt en Protocoll, hvori alle saadanne Brevskabe og de ved Berket giorte Anstalter skulde indføres.

§. 28. Herpaa begav Marselius sig, i Følge med Laomanden, til Berket, og opsatte der en nye Instrux for Schichtmesteren Michel Scheps, af 1. Novemb. 1657. hvis for

fornemste Indhold er: At Kullbrænderne
 skulde gives for hver Læst at brænde fyrge-
 type Skilling, foruden Forsel-Lønnen,
 som ei kom dem ved, at man behøvede Fire
 Tusinde Fjerne Sætt-Ved, efter en Tre-
 diedeel Rixdaler Favn, og for en Tønde
 Malm at fiøre vilde Bonden have Type
 Skilling, at til næstkommende Vinter maat-
 te Tolv Tusinde Læster Kull fra Hr. Steen
 og andre leverende indkomme, dog Kull-Bed
 ei hugges nærmere Hytten end paa en halv
 Mill; Han have Magt at ind- og affette
 Arbeidere; Ikke i mindste Maade adlyde
 Lavmandens Befalninger; at med de til Ber-
 fet bevilgede Gaarde kunde det beroe ind-
 til videre; og at han endelig skulde i Løn have
 aarlig Tre Hundrede Rixdaler 2c. Ligele-
 des har han af 1. Nov. givet Bergskriveren
 Dan. Engelbart en Instrux, hvorudi især
 er at mærke det Forbud, at intet Kobber
 maatte sendes til Dren, uden Marskellii ud-
 trykkelig Ordre, da han med Kongen og
 Lehnsherren var bleven enig om deres Kob-
 ber, tænkte og at blive det med Hr. Krag;
 var og enig derom med Job. Kresting, men
 Lavmanden og hans Sviger-Fader vare
 ham deres Kobber skyldige, og om S. Müllers
 skulde nærmere Ordre gives. Desuden er i
 bemeldte Instrux fastsat, at Bergskriveren
 skulde til hver Høitid betale Hr. Steen Dite

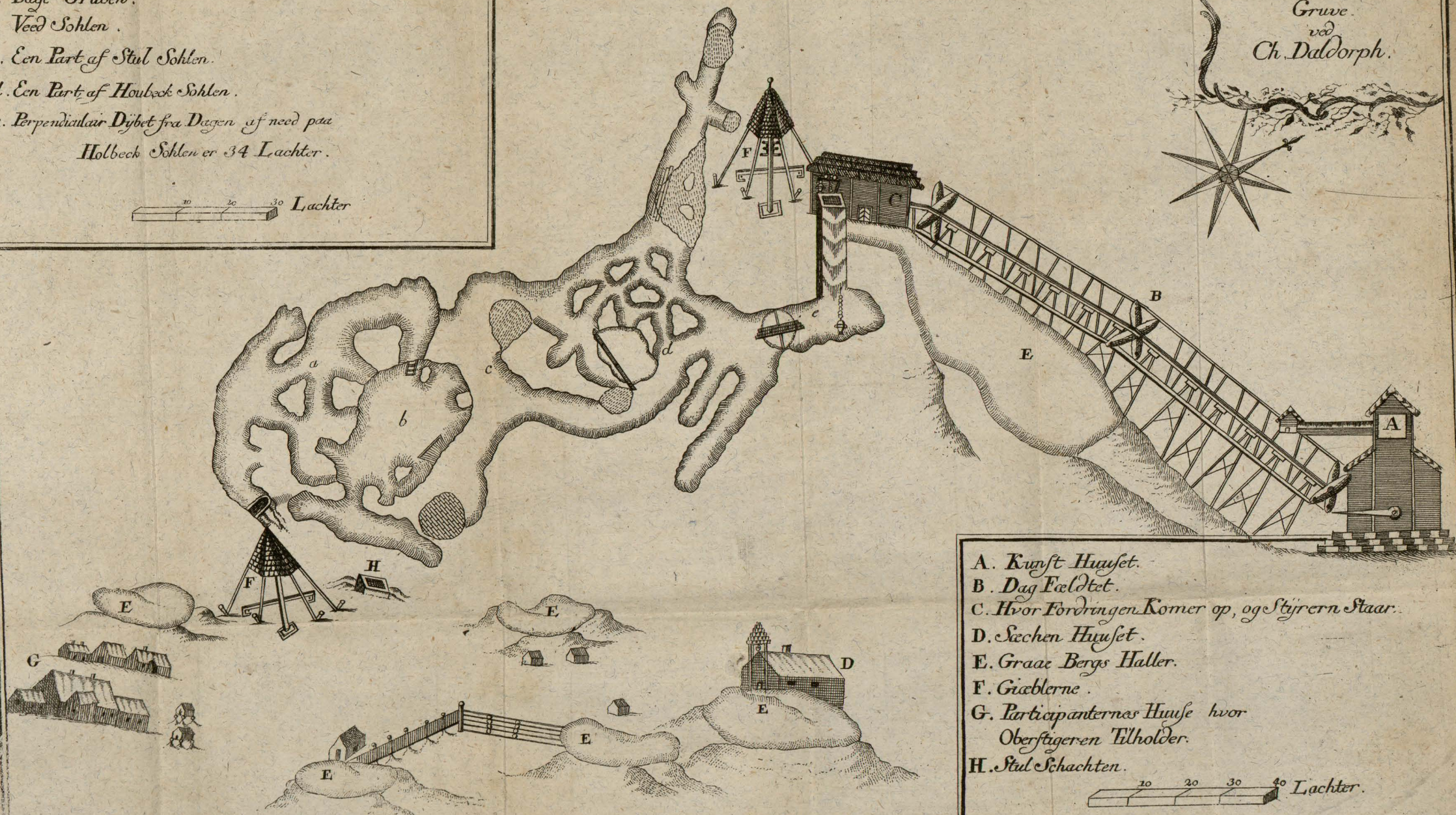
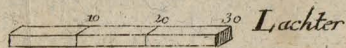
Rixdaler, og Capellanen Fire Rixdaler, samt at han i aarlig Løn for Bergskriveriet skulde have To Hundrede, for Proviant- og Forvællingen Halvtredshindstyve, og til en Dreng Halvtredshindstyve Rixdaler, samt frit Passiir og Reise-Penge o. s. v. Hvorledes det ellers videre løb af med de imellem ham og Laymanden værende Stridigheder, derom kan jeg for nærværende Tid ingen nærmere Oplysning give, ei heller bliver det mit Forsæt denne Gang at handle mere om den her begyndte Materie. Dette maae jeg dog til Slutning erindre, at Marselius med Tiden blev den fornemste Eier af Berket; Derimod finder jeg, at Laymanden Niclas Povelsen har, som Land-Commissarius, tillige med den her da værende Lehnsherre Hans Hanssen, indgivet en Beregning af 1ste Aug. 1661. over Kongens Tab i Sex Aar i Tolden, ved den givne Told- og Frihed af ind- og udgaaende Varer, til J. Jørgens for Røraas, Marselius for Meldalens, og S. Müller for Dwickne- og Kobber-Berker. Hvilken Beregning synes i Henseende til den opgivne Tid af Sex Aar, fornemmelig at sigte til Meldals-Berk, saa man deraf skulde slutte, at bemeldte Land-Commissarius, i Anledning af foromtalte Stridigheder og Fortrædeligheder, allerede den Tid havde

skilt

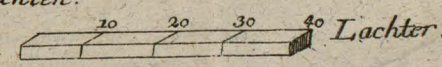
skilt sig ved sin Deel i nys nævnte Verk, og overdraget den til andre.

Eil Oplysning for Læseren over oven-
meldte Kobber-Verks nu værende Bestaffen-
hed følger herved i Kobber stikken Tab. IV.
Prospect og Grund-Rids over en Deel af
Løkkens Gruve, og Tab. V. ligeledes endeel
af Løkkens Gruve i Profil eller Durchschnit.

- a. Dage Gruben.
- b. Veed Sohlen.
- c. Ecn Part af Stul Sohlen.
- d. Ecn Part af Houbeck Sohlen.
- e. Perpendicular Dybet fra Dagen af veed paa
Houbeck Sohlen er 34 Lachter.

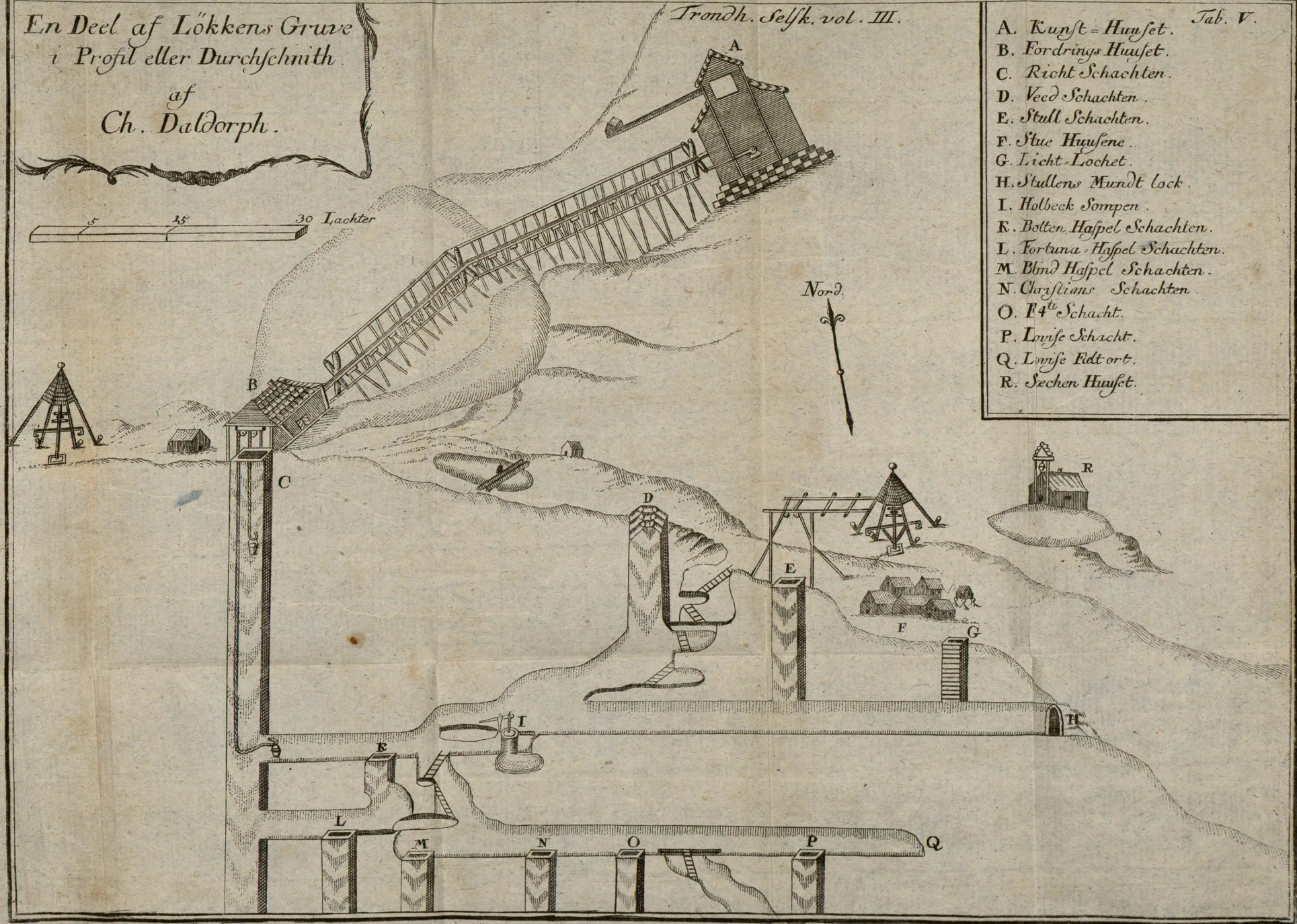
- A. Kunst Huuset.
- B. Dag Fældtet.
- C. Hvor Fordringen Komer op, og Stjærn Staar.
- D. Sechen Huuset.
- E. Graae Bergs Haller.
- F. Giæblerne.
- G. Participanternes Huuse hvor
Oberstjægeren Tilholder.
- H. Stul Schachten.

En Deel af Lökkens Gruve
i Profil eller Durchschnith
af
Ch. Daldorph.

Trondh. Selsk. vol. III.

Tab. V.

- A. Kunst-Huuset.
- B. Fordrings Huuset.
- C. Richt Schachten.
- D. Veed Schachten.
- E. Stull Schachten.
- F. Stue Huusene.
- G. Licht-Lochet.
- H. Stullens Mundt lock.
- I. Holbeck Sompn.
- K. Botten Haspel Schachten.
- L. Fortuna Haspel Schachten.
- M. Blind Haspel Schachten.
- N. Christians Schachten.
- O. P⁴ Schacht.
- P. Lovise Schacht.
- Q. Lovise Edt ort.
- R. Sechen Huuset.